

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)
της 26ης Οκτωβρίου 1993 *

Στην υπόθεση T-59/92,

Renato Caronna, υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κάτοικος Βρυξελλών, εκπροσωπούμενος από τον Jean-Noël Louis, δικηγόρο Βρυξελλών, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο τα γραφεία της fiduciaire Myson SARL, 1, rue Glesener,

ενάγων,

υποστηριζόμενος από την

Union syndicale-Bruxelles, με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη από τη Véronique Leclercq, δικηγόρο Βρυξελλών, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο τα γραφεία της fiduciaire Myson SARL, 1, rue Glesener,

παρεμβαίνουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον Gianluigi Valsesia, κύριο νομικό σύμβουλο, επικουρούμενο από τον Benoît Cambier, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Nicola Anecchino, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

εναγομένης,

που έχει ως αντικείμενο αγωγή με την οποία ζητείται να υποχρεωθεί η Επιτροπή να ικανοποιήσει την ηθική βλάβη που φέρεται ότι υπέστη ο ενάγων, αφενός, από τη δημοσίευση άρθρου στην εφημερίδα *Le Canard enchaîné* και, αφετέρου, επειδή η Επιτροπή παρέβη το καθήκον της αρωγής έναντι

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

υπαλλήλου της μη λαμβάνοντας τα αναγκαία μέτρα για να αποκαταστήσει την τιμή του, η οποία εθίγη με αυτό το δημοσίευμα του τύπου,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. Bellamy, Πρόεδρο, H. Kirschner και A. Saggio, δικαστές,

γραμματέας: H. Jung

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 6ης Ιουλίου 1993,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Περιστατικά και διαδικασία

1 Ο ενάγων, Renato Caronna, υπάλληλος βαθμού A 4, κλιμακίου 8, στη ΓΔ ΙΙΙ (Γενική Διεύθυνση Βιομηχανίας, προηγουμένως Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Αγοράς και Βιομηχανικών Υποθέσεων) της Επιτροπής, υπηρετεί από το φθινόπωρο του 1989 στη μονάδα ΙΙΙ/D-2 «κατασκευές», όπου του έχει ανατεθεί η επεξεργασία σχεδίου οδηγίας για την ευθύνη των κατασκευαστών. Προς τον σκοπό αυτό, ο ενάγων συνέστησε στις αρχές του 1991 τέσσερις ομάδες εργασίας συγκείμενες από ειδικούς που όρισαν οι αρμόδιες στον τομέα αυτό ευρωπαϊκές ενώσεις, μεταξύ των οποίων οι σύλλογοι αρχιτεκτόνων, μηχανικών, ασφαλιστών, κατασκευαστών και υπευθύνων σε θέματα λαϊκής κατοικίας. Οι ομάδες αυτές εργασίας είχαν ως έργο να διατυπώσουν σκέψεις που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως βάση για τη σύνταξη προσχεδίου οδηγίας. Τον Σεπτέμβριο του 1991 η ευρωπαϊκή επιτροπή συντονισμού λαϊκής κατοικίας (Cecodhas) απέσυρε τους εμπειρογνώμονές της από τις τέσσερις ομάδες εργασίας.

- 2 Στις 11 Δεκεμβρίου 1991, η εβδομαδιαία γαλλική εφημερίδα *Le Canard enchaîné* δημοσίευσε υπό τον τίτλο «Η ομάδα εκπροσωπήσεως συμφερόντων των εταιριών στον τομέα του σκυροδέματος υπαγορεύει τη σύνταξη των νόμων στις Βρυξέλλες» ένα άρθρο που επέκρινε τις εργασίες της Επιτροπής, υποστηρίζοντας ότι είχε δοθεί πολύ σημαντική θέση στους κατασκευαστές στις προαναφερθείσες ομάδες εργασίας. Το άρθρο είχε ως εξής:

«Εν σχεδίο: περιορισμένες εγγυήσεις για τους πελάτες τους.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εμπιστεύθηκε στους εκπροσώπους των οικοδομικών εταιριών τη φρονίδα να προτείνουν τις μέλλουσες εγγυήσεις των οποίων θα απολαύουν οι πελάτες τους. Η μέθοδος είναι τολμηρή: αν εγκριθεί αυτό το σχέδιο ευρωπαϊκής οδηγίας που επεξεργάστηκε η ομάδα εκπροσωπήσεως συμφερόντων των εταιριών στον τομέα του σκυροδέματος, η “δεκαετής εγγύηση καλής κατασκευής”, που ισχύει μέχρι σήμερα στη Γαλλία και σε πολλές όμορες χώρες, θα περιοριστεί σε πέντε έτη. Στο τέλος δε αυτής της περιορισμένης περιόδου, η εγγύηση δεν θα λειτουργεί πλέον με βεβαιότητα. Αντίθετα από την ισχύουσα νομοθεσία, θα πρέπει ο αγοραστής να αποδείξει ότι ο κατασκευαστής διέπραξε σφάλμα. Και, στο μεταξύ, θα πρέπει να προκαταβάλει ο ίδιος τα χρήματα για να επισκευάσει τη στέγη που τρέχει ή τον τοίχο που ράγισε.

Αυτές οι διακριτικές αλλαγές της νομοθεσίας, που έχουν ήδη αναφερθεί από τον επαγγελματικό Τύπο, θα δώσουν τη δυνατότητα στους κατασκευαστές να μειώσουν τουλάχιστον κατά ένα τρίτο τα έξοδά τους λόγω κακοτεχνιών· κεφάλαιο το οποίο στη Γαλλία τους είχε κοστίσει περί τα 4 δισεκατομμύρια μόνο για το έτος 1988.

Η επίθεση των βασιλέων της οικοδομής διεξήχθη σε περισσότερες φάσεις. Ήδη το 1988, η ευρωπαϊκή τους ομοσπονδία, η FIEC, κλαύτηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να επιτύχει τροποποίηση του ισχύοντος συστήματος εγγυήσεων που κρίθηκε “ότι έχει υπερβολική διάρκεια και είναι οικονομικά αβάσταχτο”.

Φίλοι επί τόπου

Τα παράπονα αυτά έγιναν απόλυτα δεκτά από την Επιτροπή των Βρυξελλών, η οποία επεφόρτισε, το 1990, σαράντα οκτώ εμπειρογνώμονες να προετοιμάσουν, για το επόμενο έτος, μια ευρωπαϊκή οδηγία για να “εναρμονισθούν οι ευθύνες και οι εγγυήσεις που παρέχονται μετά την πώληση των κατοικιών”.

Οι κατασκευαστές είχαν την πλειοψηφία μεταξύ αυτών των εμπειρογνομόνων. Ανατέθηκε δε στη δική τους ομοσπονδία (τη FIEC) να συντονίσει τις εργασίες και να συντάξει το σχέδιο.

Η μεγάλη οικογένεια του σκυροδέματος έχει φίλους επί τόπου. Έτσι, ο Renato Caronna, ανώτερος υπάλληλος επιφορισμένος στις Βρυξέλλες με την παρακολούθηση αυτού του φακέλου, είναι πρώην μισθωτός του ιταλικού συλλόγου εργολάβων δημοσίων έργων. Και, εντελώς φυσικά, ανέθεσε στη FIEC τη φροντίδα να καπελώσει τις μελέτες των σαράντα οκτώ εμπειρογνομόνων.

Αυτές οι ενέργειες προκάλεσαν τριξίμο δοντιών. Ιδίως στους διοικούντες την ομοσπονδία που περιλαμβάνει τους οργανισμούς κατοικιών με φθηνό ενοίκιο σε ευρωπαϊκό επίπεδο (η Cecodhas), της οποίας προεδρεύει ο Roger Quilliot, δήμαρχος του Clermont-Ferrand, ο οποίος δεν επιθυμεί να δει τους ισχνούς πόρους για λαϊκές κατοικίες να καταβροχθίζονται κατά την επισκευή κατοικεχνιών που έκαμαν άλλοι.

Σε επιστολή που έστειλε στα τέλη Οκτωβρίου στον Jacques Delors, ο Quilliot ανήγγειλε ότι οι εκπρόσωποι της ομοσπονδίας του βρόντηξαν την πόρτα των Βρυξελλών επειδή δεν ήθελε να τους ακούσει κανείς. Θα είναι και οι εργασίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επίσης γεμάτες με κατοικεχνίες;»

3 Επίσης στις 11 Δεκεμβρίου 1991, τρεις ευρωπαϊκές ενώσεις — η Cecodhas, το Ευρωπαϊκό Γραφείο Ενώσεων Καταναλωτών (BEUC) και η Συνομοσπονδία των Οικογενειακών Οργανώσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Coface) — κάλεσαν τον Τύπο σε συνέντευξη για τις 16 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους προκειμένου να καταγγείλουν τη διαδικασία που ακολούθησε η Επιτροπή κατά την προεργασία της εν λόγω προτάσεως οδηγίας.

4 Αντιδρώντας σ' αυτά τα δύο γεγονότα ο γενικός διευθυντής της ΓΔ ΙΙΙ, Perisich, έστειλε στις 13 Δεκεμβρίου 1991 ένα υπηρεσιακό σημείωμα στον εκπρόσωπο της Επιτροπής, Dethomas, ζητώντας του να παρέμβει επειγόντως «για να υπερασπιστεί τις εργασίες της Επιτροπής και την εντιμότητα του εμπλεκόμενου υπαλλήλου». Στο σημείωμα αυτό ήταν συνημμένο ένα σχέδιο ανακοινώσεως Τύπου. Αντίγραφα αυτού του σημειώματος εστάλησαν, μεταξύ άλλων, στο γραφείο του Προέδρου της Επιτροπής, στο γραφείο του Αντιπροέδρου Bangemann, υπεύθυνου της ΓΔ ΙΙΙ, και στον Γενικό Γραμματέα της Επιτροπής.

- 5 Ο Dethomas παρέστη πράγματι στη συνέντευξη Τύπου που οργανώθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 1991 από τις τρεις ευρωπαϊκές ενώσεις, κατά την οποία εξήγησε τις εργασίες της Επιτροπής. Είναι όμως βέβαιο ότι δεν υπερασπίστηκε τον ενάγοντα ονομαστί δημοσίως.
- 6 Η Επιτροπή κάλεσε την ίδια ημέρα τον Τύπο να μετάσχει σε συνέντευξη κατά την οποία διένειμε ένα ανακοινωθέν Τύπου που απαντούσε στις επικρίσεις που διατυπώθηκαν εναντίον της, στο οποίο όμως δεν αναφερόταν το όνομα του ενάγοντος. Η περιορισμένη αυτή του ανακοινωθέντος Τύπου έχει ως εξής: «Τον Σεπτέμβριο του 1991, η Cecodhas αποφάσισε να αποσύρει τους εμπειρογνώμονές της από τις τέσσερις ομάδες εργασίας, πράγμα που δεν προκάλεσε προβλήματα στην εξέλιξη των εργασιών, λόγω της ελλείψεως συνεργασίας που επέδειξαν αυτοί οι εμπειρογνώμονες (...). Κατόπιν δε ρητής αιτήσεως των ευρωπαϊκών ενώσεων και όχι — όπως ισχυρίζονται μερικοί — κατόπιν προτάσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ορίστηκε η ομοσπονδία των ευρωπαϊκών βιομηχανιών κατασκευής (FIEC) για να συντονίσει τις εργασίες των τεσσάρων ομάδων. Το σύνολο των σκέψεων που προέκυψαν από τις εργασίες αυτών των ομάδων θα δώσει τη δυνατότητα στις υπηρεσίες της Επιτροπής να επεξεργαστούν, από τους πρώτους μήνες του 1992, ένα προσχέδιο οδηγίας, που θα αποτελέσει αντικείμενο, όπως συνήθως, ευρείας διαβουλεύσεως των ενδιαφερομένων κύκλων, περιλαμβανομένων των καταναλωτών, και των κρατών μελών, πριν υποβληθεί για έγκριση στη Επιτροπή.»
- 7 Απαντώντας σε ερώτηση που υπέβαλε το Πρωτοδικείο για τις αντιδράσεις των μέσων μαζικής ενημερώσεως στη συνέντευξη Τύπου που διοργάνωσε η Επιτροπή, η τελευταία απήντησε ότι, λόγω του ότι τα γεγονότα είναι παρωχημένα, δεν μπόρεσε να ανεύρει ίχνη, ενώ ο ενάγων προσκόμισε απόσπασμα του ευρωπαϊκού δελτίου του *Moniteur* αριθ. 74 της 23ης Δεκεμβρίου 1991, δημοσίευμα που απευθύνεται στους επαγγελματίες κατασκευαστικών έργων, το οποίο, χωρίς να το μνημονεύει ονομαστί, αναφέρεται στο επιτιμώμενο άρθρο του τύπου και το οποίο αναδημοσιεύει ολόκληρο το κείμενο του ανακοινωθέντος Τύπου που διένειμε η Επιτροπή.
- 8 Στις 20 Δεκεμβρίου 1991 ο Perissich έστειλε σημείωμα — που συνέταξε ο ενάγων — στον De Koster, γενικό διευθυντή Προσωπικού και Διοικήσεως, καθώς και αντίγραφο στον Dewost, γενικό διευθυντή της Νομικής Υπηρεσίας. Στο σημείωμα αυτό, αφού υπενθύμισε τη δημοσίευση του επιτιμώμενου άρθρου στο

Canard enchaîné, τη διεξαγωγή της συνεντεύξεως Τύπου που οργάνωσαν οι προαναφερθείσες τρεις ευρωπαϊκές ενώσεις, το κείμενο του δικού του σημειώματος που απηύθυνε στον Dethomas καθώς και του ανακοινωθέντος Τύπου της Επιτροπής της 16ης Δεκεμβρίου 1991, εξέθετε τα εξής: «Πρέπει ακόμη να λυθεί το πρόβλημα της δυσφημίσεως του υπαλλήλου μου, ο οποίος, κατά το άρθρο 17 του ΚΥΚ, υποχρεωμένος να τηρεί την πιο μεγάλη εχεμύθεια, δεν μπορεί να υπερασπίσει ο ίδιος τον εαυτό του. Έτσι, παρακαλώ να εφαρμόσετε χωρίς καθυστέρηση τις αρχές τις οποίες πρέπει να τηρούν οι Κοινοότητες δυνάμει του άρθρου 24 του ΚΥΚ και να μου γνωρίσετε τα μέτρα που έλαβε και τις διαδικασίες που εφήρμοσε στην υπόθεση αυτή η Επιτροπή για να υπερασπιστεί την τιμή και την εντιμότητα του υπαλλήλου μου. Δεν επιθυμώ στην παραδειγματική αυτή υπόθεση να υποβάλει ο υπάλληλός μου, ελλείψει αντιδράσεως της Επιτροπής, ρητή αίτηση αρωγής και βοήθειας κατά την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 1, του ΚΥΚ.»

- 9 Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν έδωσε καμιά συνέχεια στο σημείωμα της 20ής Δεκεμβρίου 1991, ο ενάγων προέβη σε πολυάριθμα άτυπα διαβήματα για να επιτύχει την αρωγή της Επιτροπής. Στις 24 Ιανουαρίου 1992, ειδοποιήθηκε από τη ΓΔ ΙΧ (Γενική Διεύθυνση Προσωπικού και Διοικήσεως) ότι έπρεπε να απευθύνει αυτός ο ίδιος ρητή αίτηση αρωγής και βοήθειας δυνάμει του άρθρου 24 του Κανονισμού Υπηρεσιακής Καταστάσεως των Υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: ΚΥΚ).
- 10 Στις 28 Ιανουαρίου 1992 ο προσφεύγων υπέβαλε τέτοια αίτηση η οποία, κατόπιν προσκλήσεως του Πρωτοδικείου, κατατέθηκε στον φάκελο από τους κυρίους διαδίκους. Μη έχοντας νέα της Επιτροπής, ο αιτών απευθύνθηκε τηλεφωνικώς στη ΓΔ ΙΧ στις 13 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους. Έλαβε την απάντηση ότι επρόκειτο να ασχοληθούν με την αίτησή του «αμέσως».
- 11 Στις 21 Φεβρουαρίου 1992 ο ενάγων απέστειλε ιεραρχικά έγγραφο στην αρμόδια για τους διορισμούς αρχή (στο εξής: ΑΔΑ), με το οποίο, αφού υπενθύμισε τα πραγματικά περιστατικά, ιδίως δε τα διαβήματα του γενικού του διευθυντή, Perissich, διατεινόταν ότι η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη, στο πλαίσιο του καθήκοντος αρωγής δυνάμει του άρθρου 24 του ΚΥΚ, να στραφεί, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, κατά του συντάκτη του επίμαχου άρθρου του Τύπου, λόγω του δυσφημιστικού του χαρακτήρα και της σοβαρής επαγγελματικής ζημίας που του προκάλεσε. Παραπέμποντας στο άρθρο 17 του ΚΥΚ, το οποίο,

κατά τον ενάγοντα, του απαγόρευε να υπερασπιστεί μόνος του τον εαυτό του, επανελάμβανε το αίτημά του να του γνωρίσει η ΑΔΑ τις αγωγές που άσκησε κατά του συντάκτη του επίμαχου άρθρου και της εφημερίδας που το δημοσίευσε. Εξάλλου, ζήτησε από την Επιτροπή να διευκρινίσει, κατ' εφαρμογή του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ, ποια μέτρα έλαβαν οι Κοινότητες για να αποκαταστήσουν εις ολόκληρον αλληλεγγύως με τον συντάκτη του καταγγελλομένου άρθρου και την εφημερίδα τη ζημία που υπέστη. Ο ενάγων ανήγγειλε ότι, αν δεν λάβει αυτές τις πληροφορίες ως την 1η Μαρτίου 1992 το αργότερο, θα υποβάλει ένσταση κατά της παραλείψεως της οποίας κατέστη υπεύθυνη η Επιτροπή μη λαμβάνοντας εγκαίρως τα μέτρα εξασφάλισης της υπερασπίσεως των συμφερόντων του και αποκαταστάσεως της ζημίας που υπέστη.

12 Με έγγραφο της 11ης Μαρτίου 1992, ο De Koster ειδοποίησε τον ενάγοντα ότι, μετά από διοικητική έρευνα στην οποία προέβησαν οι υπηρεσίες του και κατόπιν ευνοϊκής γνωμοδοτήσεως της Νομικής Υπηρεσίας, αποφάσισε, με την ιδιότητά του ως ΑΔΑ στην προκειμένη περίπτωση, να του παράσχει τη ζητούμενη αρωγή υπό τη μορφή επιστολής προς το *Canard enchaîné*, «υπενθυμίζοντας τις ενέργειες στις οποίες πράγματι προέβη η Επιτροπή για την ευθύνη στον τομέα κατασκευών και διαφεύδοντας ρητά τους ισχυρισμούς που σας [τον] αφορούν».

13 Ομοίως στις 11 Μαρτίου 1992, ο De Koster έστειλε, εν ονόματι της Επιτροπής, επιστολή στον αρχισυντάκτη του *Canard enchaîné*, ζητώντας του να τη δημοσιεύσει, δυνάμει του δικαιώματος απαντήσεως, στην προσεχή έκδοση της εφημερίδας, για να αποκατασταθεί η τιμή και η εντιμότητα του ενάγοντος. Στο έγγραφο αυτό εξέθετε ότι, αν κατηγορήθηκε στο επίδικο άρθρο ο ενάγων για μεροληψία, λόγω της επαγγελματικής του πείρας πριν από την είσοδό του στην υπηρεσία της Επιτροπής, για το ότι ευνόησε τους εργολάβους δημοσίων έργων εις βάρος των καταναλωτών, διοικητική έρευνα που διεξήχθη από τις υπηρεσίες της Επιτροπής κατέληξε στην απόλυτη ακεραιότητά του. Παρατηρώντας ότι γενικά το άρθρο αυτό δεν συμφωνούσε με την πραγματικότητα, ο De Koster υπενθύμιζε ότι ο ακριβής τρόπος χειρισμού του εν λόγω φακέλου αποτέλεσε αντικείμενο, ήδη από τις 16 Δεκεμβρίου 1991, ενημερώσεως του Τύπου. Καθόσον αφορά ειδικότερα τον ενάγοντα, ο De Koster τόνισε ότι, «αντίθετα από τον ισχυρισμό σας, δεν είναι αυτός, εν ονόματι της Επιτροπής, αλλά οι αρμόδιες ευρωπαϊκές ενώσεις που ζήτησαν να συντονίσει η ομοσπονδία ευρωπαϊκών βιομηχανικών κατασκευών (FIEC) τις εργασίες των ομάδων εργασίας που είχαν επιφορτιστεί με τη συγκέντρωση των στοιχείων που θα χρησίμευαν ως βάση επεξεργασίας της προτάσεως της εν λόγω οδηγίας».

- 14 Παρά τη μνεία «αντίγραφο: (...) κ. Caronna», στο κάτω μέρος της σελίδας, κανένα αντίγραφο της επιστολής αυτής δεν διαβιβάστηκε τότε στον ενάγοντα, ο οποίος έλαβε γνώση αυτής μόλις μετά από τρεις μήνες (βλ. πιο κάτω, σκέψη 17).
- 15 Το *Canard enchaîné* δεν δημοσίευσε την επιστολή. Η Επιτροπή δεν προέβη σε άλλα διαβήματα.
- 16 Την 1η Απριλίου 1992, ο ενάγων υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 2, του ΚΥΚ, ένσταση, η οποία πρωτοκολλήθηκε στη Γενική Γραμματεία της Επιτροπής την επομένη, 2 Απριλίου, «κατά της αποφάσεως της Επιτροπής (...) να περιορίσει την αρωγή της στην αποστολή μιας απλής επιστολής στο *Canard enchaîné* η οποία περιοριζόταν στη διάψευση των κατηγοριών που δημοσιεύθηκαν στην εν λόγω εφημερίδα». Ο ενάγων ισχυριζόταν, μεταξύ άλλων, ότι, μολονότι πληροφορήθηκε εγκαίρως τον δυσφημιστικό χαρακτήρα του επιδικίου άρθρου, η ΑΔΑ δεν προέβη σε καμιά ενέργεια για να αποκαταστήσει την τιμή του και για να επιτύχει από την καταγγελλόμενη εφημερίδα την αποκατάσταση της ζημίας που προκάλεσε στον υπάλληλό της. Καθόσον αφορά την επιστολή που έστειλε η Επιτροπή στο *Canard enchaîné*, υπογράμμιζε ότι μια αίτηση δημοσίευσως δυνάμει του δικαιώματος απαντήσεως, μετά τρεις και πλέον μήνες από της δημοσίευσως του επιδικίου άρθρου, ενίσχυε τη ζημία του. Πράγματι, κατ' εφαρμογή της τηρήσεως των δικαιωμάτων υπερασπίσεως κάθε εφημερίδα υποχρεούται να δημοσιεύει απάντηση σε δημοσίευμα που θίγει άμεσα ένα άτομο. Αυτό το δικαίωμα απαντήσεως δεν μπορεί, επομένως, να νοηθεί παρά μόνον όταν ασκείται εντός των ημερών που έπονται της δημοσίευσως του καταγγελλομένου άρθρου. Τέλος, εφόσον η καταγγελλόμενη εν προκειμένω εφημερίδα δέχεται ακόμη να δημοσιεύσει καθυστερημένη απάντηση, δεν θα παραλείψει να τονίσει τη βραδύτητα του διαβήματος της Επιτροπής, η οποία θα ενήργησε πιεσθείσα και εξαναγκασθείσα, και δεν θα παραλείψει κατόπιν αυτού να συναγάγει τις λογικές συνέπειες. Προκύπτει επομένως ότι η καθυστερημένη δημοσίευση απαντήσεως δεν μπορεί παρά να αυξήσει τη ζημία που υπέστη ήδη ο ενάγων, η οποία κατέστη ανεπανόρθωτη από την ενέργεια της Επιτροπής. Ο ενάγων συνήγαγε από αυτό ότι δεν είχε — και δεν έχει πλέον — τη δυνατότητα δημοσίας αποκαταστάσεως της τιμής του λόγω των παραλείψεων της ΑΔΑ και μόνον, η οποία όφειλε να επέμβει αυτεπαγγέλτως για να του παράσχει βοήθεια, κατ' εφαρμογή του άρθρου 24 του ΚΥΚ, και να ικανοποιήσει την εξαιρετικά σοβαρή ηθική βλάβη που προέκυψε τόσο από τη δημοσίευση του συκοφαντικού άρθρου όσο και από τις δικές της παραλείψεις. Επειδή τα μέτρα τα οποία περιγράφονται στο σημείωμα που του έστειλαν στις 11 Μαρτίου 1992 δεν μπορούσαν να αποκαταστήσουν δημοσίως την τιμή του, ο ενάγων ζήτησε να ανακληθεί η προσβαλλομένη απόφαση και να αντικατασταθεί με απόφαση σύμφωνα με τις υποχρεώσεις της Επιτροπής όπως θεσπίζονται

στο άρθρο 24 του ΚΥΚ. Η ένσταση τελειώνει με την ακόλουθη φράση: «Ζητείται περαιτέρω από την Επιτροπή να ικανοποιήσει τη βλάβη που υπέστη καταβάλλοντας ποσό 100 000 ECU.»

- 17 Η ένσταση αυτή εξετάστηκε σε συνεδρίαση της 17ης Ιουνίου 1992 μιας ομάδας αποτελούμενης από εκπροσώπους διαφόρων υπηρεσιών. Με την ευκαιρία αυτή ο ενάγων έλαβε αντίγραφο της επιστολής που είχε αποστείλει ο De Koster στις 11 Μαρτίου του ίδιου έτους στον αρχισυντάκτη του *Canard enchaîné*.
- 18 Στις 18 Ιουνίου 1992 ο δικηγόρος του προσφεύγοντος έστειλε έγγραφο στην Επιτροπή με την οποία επέκρινε, μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι η επιστολή προς το *Canard enchaîné* δεν έχει προηγουμένως γνωστοποιηθεί στον προσφεύγοντα, ο οποίος έλαβε γνώση αυτής μόλις στις 17 Ιουνίου. Αυτή η νέα διαδικαστική πλημμέλεια περιήγαγε τον προσφεύγοντα σε απόλυτη αδυναμία να οργανώσει προσωπικά την υπεράσπισή του κατά τον καλύτερο για τα συμφέροντά του τρόπο. Προσέθεσε ότι η δημοσίευση απαντήσεως που θα πραγματοποιούνταν έξι και πλέον μήνες μετά τη δημοσίευση του συκοφαντικού άρθρου δεν μπορούσε παρά να επαυξήσει τη βλάβη που υπέστη και ζήτησε, κατόπιν αυτού, να κάνει δεκτή η Επιτροπή την ένστασή του λαμβάνοντας μέτρα που θα αποκαταστήσουν δημοσίως την τιμή του.
- 19 Παρόλο που ο ενάγων έστειλε στις 16 Ιουλίου 1992 υπομνηστικό σημείωμα, η Επιτροπή δεν απήντησε στην ένστασή του, η οποία απερρίφθη έτσι σιωπηρά στις 2 Αυγούστου 1992.
- 20 Υπό τις περιστάσεις αυτές ο ενάγων άσκησε την παρούσα αγωγή, η οποία πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 20 Αυγούστου 1992.
- 21 Η έγγραφη διαδικασία διεξήχθη κανονικά. Με διάταξη της 18ης Φεβρουαρίου 1993, ο πρόεδρος του τετάρτου τμήματος του Πρωτοδικείου επέτρεψε στην Union syndicale-Bruxelles να παρέμβει υπέρ του ενάγοντος, σύμφωνα με αίτησή της που πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 8 Δεκεμβρίου 1992. Μετά την κατάθεση του υπομνήματος παρεμβάσεως, η έγγραφη διαδικασία τεματίστηκε. Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το

Πρωτοδικείο (τέταρτο τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Έθεσε πάντως ορισμένα ερωτήματα στους διαδίκους.

Αιτήματα των διαδίκων

22 Ο ενάγων ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να διαπιστώσει ότι η Επιτροπή παρέβη το καθήκον αρωγής μη λαμβάνοντας εγκαίρως τα κατάλληλα μέτρα για να αποκαταστήσει δημοσίως την τιμή και την αξιοπρέπεια του ενάγοντα και ότι οφείλει να ικανοποιήσει τη βλάβη που υπέστη ο ενάγων από τη δημοσίευση του άρθρου του *Canard enchaîné*.

κατά συνέπεια, να υποχρεώσει την Επιτροπή να καταβάλει στον ενάγοντα, ως ικανοποίηση της ηθικής του βλάβης, το ποσό των 100 000 ECU.

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

23 Η παρεμβαίνουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

να κάνει δεκτό το αίτημα του ενάγοντος και να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα περιλαμβανομένων και των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε η παρεμβαίνουσα.

24 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την αγωγή ως απαράδεκτη ή τουλάχιστον ως αβάσιμη.

— να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων κατά νόμο.

- 25 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει καταρχάς ότι ο ενάγων ζητεί την ικανοποίηση δύο διαφορετικών βλαβών, δηλαδή, αφενός μεν, την αρχική βλάβη που του προξένησε η δημοσίευση στο *Canard enchaîné* του επιμάχου άρθρου, αφετέρου δε, τη διαδοχική βλάβη που προέκυψε από την παραβίαση από την Επιτροπή του καθήκοντος αρωγής. Κατά συνέπεια, πρέπει να εξετασθεί πρώτον το αίτημα να υποχρεωθεί η Επιτροπή να ικανοποιήσει εις ολόκληρον, δυνάμει του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ την αρχική βλάβη που προξένησε στον ενάγοντα η δημοσίευση του επίμαχου άρθρου.

Επί του αιτήματος να υποχρεωθεί η Επιτροπή να ικανοποιήσει εις ολόκληρον, δυνάμει του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ, την αρχική βλάβη που φέρεται ότι προξένησε η δημοσίευση του επίμαχου άρθρου

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 26 Ο ενάγων υπενθυμίζει ότι το άρθρο 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ, επιβάλλει στις Κοινότητες να επανορθώνουν εις ολόκληρο τις ζημιές που υπέστησαν οι υπάλληλοί τους. Από αυτό ο ενάγων συνάγει ότι παραδεκτώς ζητεί από την Επιτροπή την καταβολή αποζημιώσεως για τη βλάβη που υπέστη από το γεγονός της δημοσιεύσεως του άρθρου τού *Canard enchaîné* της 11ης Δεκεμβρίου 1991. Μολονότι πληροφορηθήκη ήδη από τις 13 Δεκεμβρίου 1991 για τον δυσφημιστικό χαρακτήρα του επιδικίου άρθρου, η Επιτροπή δεν προέβη σε καμιά ενέργεια για να επιτύχει από την καταγγελλόμενη εφημερίδα την αποκατάσταση της ζημίας που προξένησε στον υπάλληλό της. Όπως υπενθύμισε ο γενικός διευθυντής του ενάγοντος με το σημειώμά του της 20ής Δεκεμβρίου 1991, ο ενάγων, υποχρεωμένος δυνάμει του άρθρου 17 του ΚΥΚ να τηρεί απόλυτη εχεμύθεια για τα γεγονότα και τις πληροφορίες των οποίων λαμβάνει γνώση κατά την άσκηση των καθηκόντων του, δεν είχε, ως εκ τούτου, καμιά δυνατότητα να υπερασπιστεί ο ίδιος τον εαυτό του κατά του συντάκτη του επιδικίου άρθρου.
- 27 Ως προς τη σημασία της ζημίας που υπέστη από τη δημοσίευση του εν λόγω άρθρου, ο ενάγων σημειώνει, στο υπόμνημα απαντήσεώς του, ότι, ενόψει του χρόνου που διέρρησε, διαπίστωσε ότι δεν του ήταν δυνατό να εξαναγκάσει τον υπάτιο του αδικήματος «να αποκαταστήσει δημοσίως την τιμή του (...) με την καταβολή συμβολικής αποζημιώσεως». Ο ενάγων «παραιτήθηκε επομένως από αίτημα που κατέστη άνευ αντικειμένου και περιόρισε την ενέργειά του στην αποζημίωση της βλάβης που προέκυψε από την άρνηση της Επιτροπής να προβεί εγκαίρως σε οποιαδήποτε ενέργεια ικανή να αποκαταστήσει δημοσίως την τιμή και την αξιοπρέπειά του».

- 28 Η παρεμβαίνουσα υπενθυμίζει σχετικά ότι η υποχρέωση εχεμύθειας που επιβάλλεται στους υπάλληλους εμπόδισε τον ενάγοντα να ενεργήσει με δική του πρωτοβουλία κατά των υπευθύνων της βλάβης που υπέστη από τη δημοσίευση του καταγγελλομένου άρθρου.
- 29 Η Επιτροπή υπογραμμίζει, με το υπόμνημα αντικρούσεώς της, ότι η εις ολόκληρον ευθύνη που προβλέπει το άρθρο 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ ισχύει μόνον όταν ο υπάλληλος ενήργησε δικαστικά αλλά δεν μπόρεσε να επιτύχει την αποκατάσταση της ζημίας του από τον υπεύθυνο τρίτο. Έτσι, διαπιστώνεται ότι ο ενάγων δεν άσκησε αγωγή ούτε υπέβαλε μήνυση, έτσι ώστε το αίτημά του αποζημιώσεως να μη συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις που απαιτεί η προαναφερθείσα διάταξη. Η Επιτροπή εκτιμά ότι κακώς ισχυρίζεται ο ενάγων ότι έχει δικαίωμα ικανοποιήσεως αν και δεν ενήγαγε τους υπευθύνους του άρθρου για τον λόγο ότι δεν μπόρεσε αυτός ο ίδιος να ενεργήσει λόγω του καθήκοντός του εχεμύθειας.
- 30 Η Επιτροπή ισχυρίζεται με το υπόμνημα ανταπαντήσεώς της ότι το αίτημα του ενάγοντος βάσει του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ είναι απαράδεκτο διότι δεν προσπάθησε να επιτύχει προηγουμένως από τους υπευθύνους του καταγγελλομένου άρθρου την αποκατάσταση της φερομένης ζημίας του. Η Επιτροπή τονίζει επικουρικά ότι ο ενάγων δεν απέδειξε, με απόφαση των μόνων αρμοδίων εν προκειμένω δικαστηρίων, δηλαδή των γαλλικών δικαστηρίων, ότι υπήρξε πράγματι πταίσμα ή δυσφήμιση. Επίσης, μόνο τα γαλλικά δικαστήρια μπορούσαν να διαπιστώσουν την ύπαρξη ζημίας, αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της ζημίας και του πταίσματος, και να καθορίσουν κατά συνέπεια το ύψος της οφειλομένης αποζημιώσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 31 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, κατά το γράμμα του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ, δεν μπορεί να γίνει δεκτή αγωγή αποζημιώσεως για την οποία να ισχύει η εις ολόκληρον ευθύνη που προβλέπει αυτή η διάταξη παρά μόνον αν, μεταξύ άλλων, ο θιγείς υπάλληλος δεν μπόρεσε να επιτύχει προηγουμένως αποκατάσταση της ζημίας από τον υπαίτιο. Θα πρέπει σχετικά να εξετασθεί, καταρχάς, αν η προϋπόθεση αυτή αποτελεί προϋπόθεση παραδεκτού της αγωγής ή αν αποτελεί μέρος της εξετάσεως του βασιμίου.

- 32 Πρέπει να υπομνησθεί σχετικά η νομολογία του Δικαστηρίου σε θέματα εξω-συμβατικής ευθύνης, κατά την οποία το παραδεκτό αγωγής αποζημίωσης δυνάμει των άρθρων 178 και 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΟΚ μπορεί να εξαρτάται σε ορισμένες περιπτώσεις από την εξάντληση των μέσων εννόμου προστασίας του εθνικού δικαίου, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι αυτά τα εθνικά μέσα εννόμου προστασίας εξασφαλίζουν κατά αποτελεσματικό τρόπο την προστασία των ενδιαφερομένων ιδιωτών και μπορούν να καταλήξουν στην αποκατάσταση της προβαλλομένης ζημίας (βλ. π.χ. τις αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1986, 175/84, Krohn κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 753, σκέψη 27, και της 29ης Σεπτεμβρίου 1987, 81/86, De Boer Buizen κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 3677, σκέψη 9).
- 33 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, αν το Δικαστήριο θεώρησε την εξάντληση των μέσων εννόμου προστασίας του εθνικού δικαίου ως σιωπηρή προϋπόθεση του παραδεκτού αγωγής αποζημίωσης, στο πλαίσιο της οποίας γίνεται επίκληση της ευθύνης της Κοινότητας για ζημίες που προξένησαν τα δικά της όργανα ή οι δικοί της υπάλληλοι, η ίδια συλλογιστική πρέπει επίσης, και κατά μείζονα λόγο, να ακολουθηθεί στην περίπτωση που διέπεται από το άρθρο 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ, στην οποία η Κοινότητα, όχι μόνο δεν υποχρεούται να αποκαταστήσει ζημία που προξένησε η ίδια, αλλά πρέπει να ανταποκριθεί, δυνάμει της γενικής υποχρέωσης αρωγής, σε απλή εις ολόκληρον και επικουρική υποχρέωση αποκατάστασης ζημίας που προκάλεσε τρίτος σε υπάλληλό της.
- 34 Εν προκειμένω, η Επιτροπή ισχυρίστηκε στο υπόμνημα αντικρουσέως της ότι ο ενάγων δεν πληροί την προϋπόθεση του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ. Ο ισχυρισμός αυτός, έτσι όπως προβάλλεται, είναι παραδεκτός, ο δε νομικός χαρακτηρισμός της ενστάσεως απαραδέκτου που του έδωσε η Επιτροπή στο στάδιο του υπομνήματος ανταπαντήσεως αποτελεί απλώς συμπληρωματικό επιχείρημα.
- 35 Όσον αφορά το κριτήριο που δέχθηκε η προαναφερθείσα νομολογία του Δικαστηρίου, κατά το οποίο τα προβλεπόμενα από το εθνικό δίκαιο μέσα εννόμου προστασίας πρέπει να εξασφαλίζουν αποτελεσματικά την προστασία των ενδιαφερομένων ιδιωτών, ώστε να μπορούν να καταλήξουν στην αποκατάσταση της προβαλλομένης ζημίας, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι, προκειμένου για την εφαρμογή του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ, που προβλέπει μόνον εις ολόκληρον και επικουρική υποχρέωση της Κοινότητας να αποκαθιστά ζημίες σε βάρος των υπαλλήλων της, ο υπάλληλος που διατείνεται ότι υπέστη βλάβη πρέπει τουλάχιστον να επικαλείται ενδείξεις που μπορούν να προκαλέσουν σοβαρές αμφιβολίες ως προς την αποτελεσματικότητα της προστασίας

που εξασφαλίζουν τα προβλεπόμενα από το εθνικό δίκαιο μέσα εννόμου προστασίας.

36 Έν προκειμένω, ο ενάγων, που δεν προσπάθησε ποτέ να στραφεί είτε κατά του συντάκτη του επίμαχου δημοσιεύματος είτε κατά του ίδιου του *Canard enchaîné* για να επιτύχει, ενδεχομένως ενώπιον των γαλλικών δικαστηρίων, αποζημίωση, δεν προσκόμισε κανένα στοιχείο ικανό να αποδείξει ότι η παράλειψη αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι οι εφαρμοστέες εν προκειμένω διατάξεις του γαλλικού δικαίου απέκλειαν ή καθιστούσαν ιδιαιτέρως δυσχερή την καταδίκη των υπευθύνων του εν λόγω άρθρου στην αποκατάσταση της ζημίας που εκτιμά ότι υπέστη.

37 Κατά το μέτρο που ο ενάγων προσπαθεί να δικαιολογήσει την παράλειψή του να στραφεί κατά των υπευθύνων του καταγγελλομένου άρθρου επικαλούμενος την υποχρέωση εχεμυθείας που υπέχει δυνάμει του άρθρου του 17 του ΚΥΚ, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η εχεμύθεια που επιβάλλεται στον ενάγοντα από την εν λόγω διάταξη δεν μπορεί να είναι αυστηρότερη από εκείνη που τήρησε η ίδια η Επιτροπή στο θέμα αυτό. Έτσι, η Επιτροπή υπερασπίστηκε τον εαυτό της στις 16 Δεκεμβρίου 1991 γνωστοποιώντας, μέσω δημοσίων δηλώσεων, ότι οι ευρωπαϊκές ενώσεις και όχι η ίδια η Επιτροπή είναι αυτές που ζήτησαν να οριστεί η FIEC για τον συντονισμό των εργασιών των ομάδων εμπειρογνομόνων. Ο ενάγων μπορούσε να αναφερθεί σ' αυτές τις δηλώσεις στο πλαίσιο αγωγής που έπρεπε να ασκήσει προηγουμένως, δυνάμει του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ, κατά των υπευθύνων της ζημίας που εκτιμά ότι υπέστη. Έπρεπε τουλάχιστον να λάβει ως ελάχιστο δυνατό μέτρο, το οποίο, στο σύστημα του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ, εναπόκειται στον υπάλληλο και όχι στη διοίκηση, να συζητήσει μαζί της τις λεπτομέρειες της υποχρεώσεώς του εχεμυθείας για να προετοιμάσει τυχόν αγωγή αποζημιώσεως.

38 Έπεται ότι το αίτημα αποζημιώσεως που αποσκοπεί στην καταδίκη της Επιτροπής, βάσει του άρθρου 24, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ, πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτο, χωρίς να χρειάζεται να ερευνηθεί αν το ποσό της ζητούμενης αποζημιώσεως ήταν επαρκώς προσδιορισμένο ενόψει του άρθρου 44, παράγραφος 1, περίπτωση γ', του Κανονισμού Διαδικασίας, ούτε αν η διοικητική διαδικασία που προηγείται της ασκήσεως αγωγής αποζημιώσεως είχε, από την άποψη αυτή, διεξαχθεί κανονικά.

Επί του αιτήματος να υποχρεωθεί η Επιτροπή να ικανοποιήσει τη βλάβη που φέρεται ότι προκάλεσε λόγω παραβιάσεως του καθήκοντος αρωγής την οποία υπέχει δυνάμει του άρθρου 24, πρώτο εδάφιο, του ΚΥΚ

Επί του παραδεκτού

Ως προς το αντικείμενο των διαφόρων κεφαλαίων του αιτήματος

- 39 Πρέπει να υπομνηστεί ότι η παρούσα αγωγή περιλαμβάνει, πέραν του καθαυτού αιτήματος αποζημιώσεως, δηλαδή του αιτήματος να υποχρεωθεί η Επιτροπή στην καταβολή ποσού 100 000 ECU προς ικανοποίηση της ηθικής βλάβης που υπέστη ο ενάγων, αίτημα να διαπιστωθεί, αφενός μεν, ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αρωγής, αφετέρου δε, ότι οφείλει να ικανοποιήσει τη βλάβη που προέκυψε από αυτή την παράβαση.
- 40 Όσον αφορά καταρχάς το αίτημα να διαπιστωθεί ότι η Επιτροπή παρέβη το καθήκον της αρωγής, πρέπει να τονιστεί ότι το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφασή του της 8ης Νοεμβρίου 1990, T-73/89, Barbi κατά Επιτροπής (Συλλογή 1990, σ. II-619, σκέψη 21), παραπέμποντας στη νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 8ης Ιουλίου 1965, 68/63, Lühleich κατά Επιτροπής της ΕΚΑΕ, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 141, και της 12ης Ιουλίου 1973, 10/72 και 47/72, Di Pillo κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 603), ότι τέτοια αιτήματα μπορούν να υποβάλλονται στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 91, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του ΚΥΚ εμπίπτει στην αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας του Πρωτοδικείου. Η νομολογία αυτή επιβεβαιώθηκε εξάλλου από τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 27ης Ιουνίου 1991, T-156/89, Valverde Mordt κατά Δικαστηρίου (Συλλογή 1991, σ. II-407, σκέψη 141), και της 8ης Οκτωβρίου 1992, T-84/91, Meskens κατά Κοινοβουλίου (Συλλογή 1992, σ. II-2335, σκέψη 30), που έκριναν παραδεκτά, στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, αιτήματα διαπιστώσεως υπηρεσιακού πταίσματος.
- 41 Κατά το μέτρο που ο ενάγων ζητεί, περαιτέρω, από το Πρωτοδικείο να διαπιστώσει ότι η Επιτροπή οφείλει να ικανοποιήσει τη βλάβη που εκτιμά ότι υπέστη, πρέπει να σημειωθεί ότι τέτοια αιτήματα κρίθηκαν επίσης παραδεκτά από το Δικαστήριο, ιδίως στις υποθέσεις όπου η έκταση της βλάβης προσδιορίστηκε αργότερα. Έτσι, στην απόφασή του της 28ης Μαρτίου 1979, 90/78, Granaria κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1979/Ι, σ. 615, σκέψη 6), το Δικαστήριο έκρινε ότι, στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, που υποβλήθηκε

δυνάμει του άρθρου 178 της Συνθήκης ΕΟΚ, μπορούσε, για λόγους οικονομίας της δίκης, να κριθεί σε πρώτη φάση της δίκης το ζήτημα αν η ενέργεια του εναγομένου κοινοτικού οργάνου μπορούσε να στοιχειοθετήσει την ευθύνη του.

- 42 Κατά συνέπεια πρέπει να θεωρηθούν παραδεκτά τα διάφορα κεφάλαια του αιτήματος της αγωγής.

Ως προς τους ισχυρισμούς περί απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή

- 43 Η Επιτροπή, χωρίς να προβάλλει ρητή ένσταση απαραδέκτου κατά την έννοια του άρθρου 114 του Κανονισμού Διαδικασίας, επικαλείται με το υπόμνημα αντικρουσώς της τρεις ισχυρισμούς περί απαραδέκτου: πρώτον ασυμφωνία του αντικειμένου της αρχικής αιτήσεως αρωγής και του αντικειμένου της μεταγενεστεράς ενστάσεως και της αγωγής, δεύτερον έλλειψη βλαπτικής πράξεως και τρίτον ότι το αντικείμενο της ενστάσεως και της αγωγής είναι ασαφές και δεν μπορεί να προσδιοριστεί.

Επί της ασυμφωνίας μεταξύ του αντικειμένου της αρχικής αιτήσεως αρωγής και του αντικειμένου της μεταγενεστεράς ενστάσεως και της αγωγής

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 44 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το αντικείμενο της αρχικής αιτήσεως αρωγής και το αντικείμενο της μεταγενεστεράς ενστάσεως και αγωγής διαφέρουν ριζικά. Πράγματι, η παρούσα αγωγή επιδιώκει μόνο την παροχή αποζημιώσεως, ενώ η αξίωση αυτή ούτε καν είχε αναφερθεί στην αρχική αίτηση της 28ης Ιανουαρίου 1992 και δεν αποτέλεσε επομένως αντικείμενο της προηγουμένης αιτήσεως κατά την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 1, του ΚΥΚ, έτσι ώστε η αγωγή να είναι απαράδεκτη (απόφαση του Πρωτοδικείου της 25ης Σεπτεμβρίου 1991, T-5/90, Marcato κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-731). Εξάλλου, η αλλαγή που επήλθε στο αντικείμενο της αιτήσεως κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας καθιστά επίσης απαράδεκτη την αγωγή. Πράγματι, η αλλαγή αυτή νόθευσε την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας που προηγείται της ασκήσεως αγωγής, η οποία έχει ακριβώς ως αντικείμενο την επίτευξη συμβιβασμού, πράγμα που συνεπάγεται ότι το αντικείμενο της ενστάσεως δεν διαφέρει από το αντικείμενο της αρχικής αιτήσεως.

- 45 Η Επιτροπή προσθέτει ότι το γεγονός ότι η αίτηση αρωγής της 28ης Ιανουαρίου 1992 κατέστη ενδεχομένως άνευ αντικειμένου δεν έχει σημασία, αφού αυτό δεν εμπόδισε τον ενάγοντα να επαναλάβει τη διαδικασία εξαρχής και να υποβάλει, πριν από την αγωγή αποζημίωσης, την αίτηση που προβλέπει το άρθρο 90 του ΚΥΚ.
- 46 Ο ενάγων επαναλαμβάνει ότι, αφού η Επιτροπή δεν προέβη σε αποτελεσματική ενέργεια, διαπίστωσε κατ' ανάγκη ότι, ενόψει του χρόνου που διέρρησε, δεν του ήταν πλέον δυνατόν να εξαναγκάσει τον υπάτιο της παραβάσεως να αποκαταστήσει δημοσίως την τιμή του. Κατά συνέπεια, παραιτήθηκε απολύτως λογικά και δικαίως από προσφυγή ακυρώσεως που είχε χάσει το αντικείμενό της και περιόρισε την αγωγή του αποζημίωσης της βλάβης που προέκυψε από την άρνηση της Επιτροπής να προβεί εγκαίρως σε ενέργεια ικανή να αποκαταστήσει δημοσίως την τιμή του. Πράγματι, η βλάβη του δεν μπορεί να αποκατασταθεί πλέον, λόγω της ελλείψεως αμέσου ενεργείας της Επιτροπής για να τον υπερασπιστεί, παρά μόνο με την καταβολή αποζημιώσεως που θα ικανοποιεί τη βλάβη που υπέστη.
- 47 Η παρεμβαίνουσα υποστηρίζει ότι η αλλαγή που επήλθε στο αντικείμενο της αιτήσεως αρωγής κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας δεν νόθευσε την ομαλή λειτουργία της διαδικασίας αυτής. Πράγματι, ο ενάγων μπορούσε μόνο να υποβάλει ένσταση κατά της αποφάσεως της 11ης Μαρτίου 1992 που δεν αποκατέστησε δημοσίως την τιμή του. Όσον αφορά το γεγονός ότι η διοικητική διαδικασία αποσκοπεί στην επίτευξη συμβιβασμού, η παρεμβαίνουσα ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή ήταν πλήρως πληροφορημένη για τον σκοπό που επιδίωκε ο ενάγων. Επιπλέον, η Επιτροπή, καθόσον δεν απήντησε στο σημείωμα του Perissich, καθόσον χρειάστηκε περισσότερο από έναν μήνα για να απαντήσει στην αίτηση αρωγής που υπέβαλε ο ενάγων, και, δεδομένου ότι δεν απήντησε στην ένστασή του, δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι προσπάθησε να επιτύχει συμβιβαστική λύση της διαφοράς.
- 48 Η παρεμβαίνουσα τονίζει επίσης ότι, ναι μεν η αίτηση αρωγής της 28ης Ιανουαρίου 1992 δεν απέβλεπε στην αποζημίωσή του, το έγγραφο όμως της 21ης Φεβρουαρίου του ίδιου έτους που τη συμπληρώνει καλούσε ρητά την Επιτροπή να αναφέρει ποια μέτρα θα ελάμβανε για να ικανοποιήσει, εις ολόκληρον με τον συντάκτη του καταγγελλομένου άρθρου και με την εφημερίδα, τη βλάβη που υπέστη ο ενάγων. Εξάλλου, ο ενάγων διευκρίνιζε στο έγγραφο αυτό ότι θα υπέβαλλε ενδεχομένως ένσταση κατά της παραλείψεως της Επιτροπής να λάβει εγκαίρως μέτρα ικανά να εξασφαλίσουν την υπεράσπιση των

συμφερόντων του και να επιτύχουν την ικανοποίηση της βλάβης που υπέστη. Από αυτό η παρεμβαίνουσα συνάγει ότι είναι ανακριβής ο ισχυρισμός ότι ο ενάγων ουδέποτε ζήτησε, πριν από την έναρξη της διοικητικής διαδικασίας, την αποζημίωση της βλάβης που του προκάλεσε η δημοσίευση του καταγγελλομένου άρθρου.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 49 Πρέπει να εξακριβωθεί καταρχάς αν ο ενάγων μετέβαλε, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, το αντικείμενο των αξιώσεών του. Με την αίτησή του της 28ης Ιανουαρίου 1992 περιορίστηκε να ζητήσει από την Επιτροπή την αρωγή που προβλέπει το άρθρο 24 του ΚΥΚ, για να υπερασπιστεί την τιμή του και την εντιμότητά του. Με το έγγραφό του της 21ης Φεβρουαρίου 1992 επανέλαβε το πρώτο αυτό αίτημα. Ζήτησε από την Επιτροπή να διευκρινίσει ποια μέτρα έλαβε για να ικανοποιήσει, εις ολόκληρον με τον συντάκτη του καταγγελλομένου άρθρου και με την εφημερίδα, τη βλάβη που υπέστη και ανήγγειλε ότι, ελλείψει απαντήσεως, θα υπέβαλλε ένσταση κατά της παράλειψης της Επιτροπής για να επιτύχει την ικανοποίηση της βλάβης του. Από αυτό προκύπτει ότι ο ενάγων δεν υπέβαλε, πριν από την απόφαση της 11ης Μαρτίου 1992, καμιά αίτηση ικανοποίησης της βλάβης που υπέστη από ενδεχόμενη παράλειψη της ΑΔΑ. Με το έγγραφο της 21ης Φεβρουαρίου 1992 ανέφερε ότι θα προέβαινε σε μια τέτοια ενέργεια, χωρίς όμως και να την πραγματοποιήσει.
- 50 Η ένσταση της 1ης Απριλίου 1992 διακρίνεται κατά το αντικείμενό της από την αρχική αίτηση στο ότι ο ενάγων ζητεί για πρώτη φορά την καταβολή 100 000 ECU προς ικανοποίηση, μεταξύ άλλων, της βλάβης που προέκυψε από τη φερομένη παράλειψη της ΑΔΑ.
- 51 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί αν το γεγονός αυτό κατέστησε άκυρη την εξέλιξη της διοικητικής διαδικασίας. Πρέπει σχετικά να υπομνησθεί ότι η διοικητική διαδικασία που απαιτεί ο ΚΥΚ διαφέρει, στην περίπτωση που η ζημία της οποίας ζητείται η αποκατάσταση οφείλεται σε βλαπτική πράξη, από εκείνη που είναι αναγκαία στην περίπτωση που η ζημία προκλήθηκε από ενέργεια που δεν έχει χαρακτήρα αποφάσεως της διοικήσεως. Στην πρώτη περίπτωση το παραδεκτό της αγωγής αποζημιώσεως εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι ο ενδιαφερόμενος υπέβαλε στην ΑΔΑ ένσταση κατά της πράξεως που του προκάλεσε τη ζημία και ότι άσκησε εμπροθέσμως την αγωγή του, ενώ στη δεύτερη

περίπτωση η διοικητική διαδικασία που πρέπει να προηγείται υποχρεωτικά της αγωγής αποζημίωσης, σύμφωνα με τα άρθρα 90 και 91 του ΚΥΚ, περιλαμβάνει δύο φάσεις, δηλαδή προηγούμενη αίτηση με την οποία ζητείται αποζημίωση, σε περίπτωση δε απορρίψεως, ένσταση (βλ. τη διάταξη του Πρωτοδικείου της 25ης Φεβρουαρίου 1992, T-64/91, Marcato κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-243, σκέψεις 32 και 33, και την προαναφερθείσα απόφαση Meskens κατά Κοινοβουλίου, σκέψη 33).

- 52 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί αν η επίδικη βλάβη οφείλεται σε ενέργεια της ΑΔΑ που δεν έχει χαρακτήρα αποφάσεως ή σε βλαπτική πράξη. Η εξέταση αυτή ταυτίζεται με την εξέταση της δευτέρας ενστάσεως απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή.

Επί της ελλείψεως βλαπτικής πράξεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 53 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι με την απόφασή της της 11ης Μαρτίου 1992 έκανε δεκτή την αίτηση αγωγής που υπέβαλε ο ενάγων και τον πληροφόρησε ότι η ζητούμενη αγωγή θα ελάμβανε τη μορφή επιστολής απευθυνομένης στο *Canard enchaîné*. Κατά συνέπεια, η απόφαση αυτή δεν μπορούσε να βλάψει τον ενάγοντα, αφού αυτός ο ίδιος είχε ζητήσει την ενέργεια αυτή έξι εβδομάδες νωρίτερα. Ο ενάγων δεν μπορεί επομένως να υποβάλει παραδεκτώς ένσταση κατά αυτής της αποφάσεως, η οποία του παρέσχε αυτό που ζήτησε. Αν ο ενάγων αντιτάχθηκε τελικά, με την ένστασή του, στην άσκηση του δικαιώματος απαντήσεως, αυτό έγινε όχι λόγω δήθεν καθυστερήσεως, αλλά διότι κατέστη προφανές ότι η Επιτροπή, με τη συνέντευξη Τύπου της 16ης Δεκεμβρίου 1991, είχε αποκαταστήσει την αλήθεια και είχε δώσει τέλος σε κάθε πολεμική. Ο ενάγων έκρινε επομένως προφανώς προτιμότερο να μη δώσει καμιά αφορμή που να μπορεί να πυροδοτήσει νέα πολεμική και να στραφεί ευθέως κατά της Επιτροπής ζητώντας από αυτήν αποζημίωση.
- 54 Η Επιτροπή προσθέτει ότι ο φόβος ότι η άσκηση του δικαιώματος απαντήσεως θα προκαλέσει νέα πολεμική και θα επαυξήσει τη ζημία είναι δικαιολογημένος είτε γινόταν χρήση του δικαιώματος αυτού εντός δεκαπέντε ημερών από της δημοσιεύσεως του συκοφαντικού άρθρου είτε μερικώς μήνες αργότερα. Τέλος,

το γεγονός ότι η απάντηση στάλθηκε μετά τρεις μήνες (επιστολή της 11ης Μαρτίου 1992) αντί για ενάμιση μήνα (αίτηση της 28ης Ιανουαρίου 1992) δεν είναι προφανώς ικανό να προκαλέσει ιδιαίζουσα ή διαφοροετική ζημία.

55 Ο ενάγων απαντά ότι η προσβαλλομένη απόφαση, μολονότι αποδέχεται την αίτησή του, τον βλάπτει κατά το μέτρο που η παρασχεθείσα αρωγή είναι ακατάλληλη, μπορεί μάλιστα να επιδεινώσει τη βλάβη που έχει ήδη υποστεί. Πράγματι, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η εν λόγω εφημερίδα δεν θα παρέλειπε να τονίσει ότι η Επιτροπή παρέσχε μόνο τρεις μήνες μετά τη δημοσίευση του καταγγελλομένου άρθρου την αρωγή της στον υπάλληλό της υπό τη μορφή απλής αιτήσεως δημοσιεύσεως, δυνάμει ενός δικαιώματος απαντήσεως που δεν υφίστατο πλέον ενόψει του διαρρηθέντος χρόνου, η οποία δεν είχε επομένως καμία ελπίδα να ικανοποιηθεί. Η βλαπτική πράξη κατά την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 2, του ΚΥΚ είναι επομένως η απόφαση της Επιτροπής να περιορίσει την αρωγή της μόνο στην αποστολή, τρεις μήνες μετά τη δημοσίευση του δυσφημιστικού άρθρου, αιτήσεως δημοσιεύσεως δυνάμει του δικαιώματος απαντήσεως.

56 Η παρεμβαίνουσα υποστηρίζει ότι η απόφαση της 11ης Μαρτίου 1992 προσβάλλεται κατά το ότι η ΑΔΑ περιόρισε την αρωγή της σε μια απλή επιστολή προς το *Canard enchaîné*, δηλαδή λόγω της αναποτελεσματικότητας των ληφθέντων μέτρων. Ένα αίτημα δημοσιεύσεως δυνάμει του δικαιώματος απαντήσεως δεν μπορούσε να αποκαταστήσει τον ενάγοντα στα δικαιώματά του. Πράγματι, η ΑΔΑ δεν μπορούσε να αγνοεί ότι το *Canard enchaîné* δεν θα έδινε συνέχεια σε τέτοιο αίτημα που υποβλήθηκε τρεις μήνες μετά τη δημοσίευση του καταγγελλομένου άρθρου.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

57 Κατά πάγια νομολογία, βλαπτικές είναι μόνον οι πράξεις που μπορούν να θίξουν άμεσα τη νομική κατάσταση ενός υπαλλήλου (βλ. ως πλέον πρόσφατη επί του θέματος την απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουνίου 1993, T-50/92, Fiorani κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1993, σ. II-555, σκέψη 29).

58 Πρέπει να τονιστεί σχετικά ότι το άρθρο 24 του ΚΥΚ, που επιβάλλει στις Κοινοότητες καθήκον αρωγής έναντι των υπαλλήλων τους, περιλαμβάνεται στον

τίτλο II σχετικά με τα «δικαιώματα και υποχρεώσεις του υπαλλήλου». Έπεται ότι, σε κάθε περίπτωση που συγκεντρώνει τις απαραίτητες τυπικές προϋποθέσεις, αυτό το καθήκον αρωγής αντιστοιχεί σε δικαίωμα του οικείου υπαλλήλου το οποίο προκύπτει από τον ΚΥΚ και του προσδίδει επομένως νομική κατάσταση που μπορεί να θιγεί κατά την έννοια της προαναφερθείσας νομολογίας. Εν προκειμένω, η ΑΔΑ περιόρισε, με την απόφαση που έλαβε απαντώντας στην αίτηση που υπέβαλε ο εν λόγω υπάλληλος, την ενέργειά της σε μια απλή επιστολή που έστειλε στην ως άνω εφημερίδα, μετά την οποία άλλωστε δεν επακολούθησε καμιά δημοσίευση εκ μέρους της εφημερίδας. Κατ' ακολουθία, ενόψει της περιορισμένης εκτάσεως της ενεργείας της Επιτροπής, σε σχέση με τις αξιώσεις του ενάγοντος, η απόφαση της 11ης Μαρτίου 1992 μπορεί να θεωρηθεί ικανή να θίξει τη νομική κατάσταση του ενάγοντος.

- 59 Σε περίπτωση αποδείξεως του ισχυρισμού ότι η Επιτροπή δεν εκτίμησε ορθώς την έκταση του καθήκοντος αρωγής, η προσβαλλομένη απόφαση θα συνιστούσε βλαπτική πράξη. Κατά συνέπεια, η εκτίμηση της υπάρξεως βλαπτικής πράξεως εξαρτάται από την εξέταση της ουσίας της υποθέσεως. Η απάντηση που θα δοθεί στο ζήτημα αυτό πρέπει να εξετασθεί κατωτέρω μαζί με τα ζητήματα ουσίας που θέτει η διαφορά (βλ. την απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Ιουλίου 1990, T-108/89, Scheuer κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. II-411, σκέψη 25).
- 60 Επομένως, η κρίση της δευτέρας ενστάσεως απαραδέκτου, περί αντικανονικής εξελίξεως της διοικητικής διαδικασίας, εξαρτάται από την εξέταση της ουσίας της υποθέσεως.

Επί του ασαφούς και μη δυναμένου να προσδιορισθεί χαρακτήρα του αντικείμενου της ενστάσεως και της αγωγής

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 61 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το αίτημα αποζημιώσεως που διατυπώνεται στην ένσταση είναι επικουρικό κυρίου αιτήματος που επιδιώκει να επιτύχει «απόφαση σύμφωνα με τις υποχρεώσεις» της Επιτροπής. Ο ενάγων παρέλειψε όμως να προσδιορίσει αυτό που εννοούσε με τη φράση αυτή. Ουδέποτε έκανε γνωστό στην Επιτροπή, κατά τρόπο ακριβή, ποια μορφή αρωγής επιζητούσε και εξακολούθει μέχρι τώρα ακόμη να μην προσδιορίζει ποια είναι τα αναμενόμενα μέτρα. Το κύριο αντικείμενο της ενστάσεως δεν μπορεί επομένως να

προσδιοριστεί, πράγμα που καθιστά απαράδεκτο το αίτημα αποζημιώσεως και νόθευσε την ομαλή εξέλιξη της διαδικασίας που προηγείται της ασκήσεως αγωγής ενώπιον του Πρωτοδικείου.

62 Ο ενάγων αντιτείνει ότι τα πραγματικά περιστατικά και το περιεχόμενο των ισχυρισμών που επικαλέστηκε στην ένστασή του συζητήθηκαν, κατά τη διάρκεια της προαναφερθείσας συσκέψεως στην οποία έλαβαν μέρος εκπρόσωποι από διάφορες υπηρεσίες της Επιτροπής, επί μιάμιση και πλέον ώρα και ότι ο εκπρόσωπος της ΓΔ ΙΧ δήλωσε ότι αντιλαμβανόταν απολύτως ποιοι ήταν οι επιδιωκόμενοι στόχοι και τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν για να επιτευχθούν.

63 Η παρεμβαίνουσα υποστηρίζει ότι, κατ' εφαρμογή του άρθρου 24 του ΚΥΚ, η Επιτροπή οφείλει να επικουρεί τους υπαλλήλους της όταν αυτοί γίνονται θύματα δυσφημίσεων. Ενόψει αυτής της υποχρεώσεως, ο ενάγων δεν οφείλει να υποβάλει ρητή αίτηση αρωγής δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 1, του ΚΥΚ. Η Επιτροπή μάλλον οφείλει, ενόψει του παραδειγματικού χαρακτήρα της υποθέσεως αυτής και των πολιτικών της εμπλοκών, να λάβει αυτεπαγγέλτως όλες τις αποφάσεις που θα έκρινε ως τις πλέον κατάλληλες για να αποκαταστήσει δημοσίως την τιμή του υπαλλήλου της. Επομένως, κακώς η Επιτροπή μέμφεται τον ενάγοντα ότι δεν εκφράστηκε σαφέστερα όσον αφορά τη φύση των μέτρων τα οποία ζητούσε. Η παρεμβαίνουσα προσθέτει ότι, αν η Επιτροπή δεν αντελήφθη το περιεχόμενο της αιτήσεως αρωγής που της υποβλήθηκε, της αρκούσε να ζητήσει διευκρινίσεις. Εξάλλου, μόνο μετά την άσκηση της αγωγής η Επιτροπή προσήψε στον ενάγοντα τη δήθεν ασάφεια των αιτημάτων του. Έτσι όμως απαραδέκτως προβάλλει τέτοιον ισχυρισμό περί απαραδέκτου μετά την κατάθεση της αγωγής.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

64 Αρκεί να υπομνησθεί σχετικά ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η διοίκηση, αφενός μεν, διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως, υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαστή, για την επιλογή των μέτρων και μέσων εφαρμογής του άρθρου 24 του ΚΥΚ (απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-137/88, Schneemann κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-369, σκέψη 9), αφετέρου δε, οφείλει να λαμβάνει όλα τα μέτρα για να αποκαταστήσει, κατ' εφαρμογή του ίδιου άρθρου 24, τη θιγείσα τιμή υπαλλήλου του οποίου προσβλήθηκε η επαγγελματική υπόληψη (απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1976, 128/75, Ν. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1976, σ. 591, σκέψη 10).

- 65 Έπεται ότι ο υπάλληλος που ζητεί την αρωγή της διοικήσεώς του μπορεί να περιοριστεί στην υπόμνηση του καθήκοντος αρωγής που θεσπίζει το άρθρο 24 του ΚΥΚ χωρίς άλλες λεπτομέρειες, ενώ η διοίκηση οφείλει να λάβει στη συνέχεια τα αντικειμενικά αναγκαία και πρόσφορα για την περίπτωση μέτρα. Εξάλλου, η ίδια η Επιτροπή υπογράμμισε (σ. 9 του υπομνήματος ανταπαντήσεως) ότι σ' αυτήν απόκειται να εκτιμήσει τον πλέον κατάλληλο τρόπο με τον οποίο σκέπτεται να ανταποκριθεί στο καθήκον της αρωγής.
- 66 Πρέπει να προστεθεί ότι ο ενάγων ισχυρίστηκε, με την ένστασή του και με το δικόγραφο της αγωγής του, ότι η Επιτροπή δεν αποκατέστησε δημοσίως την τιμή του και στην αξιοπρέπειά του. Το αντικείμενο αυτό της ενστάσεως και της αγωγής παρίσταται έτσι επαρκώς προσδιορισμένο.
- 67 Κατόπιν αυτού, πρέπει να απορριφθεί ο τρίτος ισχυρισμός περί απαραδέκτου.

Επί της ουσίας

- 68 Δεδομένου ότι τα αιτήματα που προβάλλονται στο πλαίσιο της αγωγής έχουν τρία διαφορετικά αντικείμενα, το Πρωτοδικείο θεωρεί σκόπιμο να αρχίσει με την εξέταση του αιτήματος που αποβλέπει στη διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν εξεπλήρωσε το καθήκον αρωγής και υπέπεσε, ως εκ τούτου, σε υπηρεσιακό πταίσμα.

Επί του βασίμου του αιτήματος περί διαπιστώσεως υπηρεσιακού πταίσματος

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 69 Ο ενάγων αιτιάται καταρχάς την Επιτροπή ότι παραβίασε το καθήκον αρωγής που υπέχει δυνάμει του άρθρου 24, πρώτο εδάφιο, του ΚΥΚ. Υπενθυμίζει, εξιστορώντας τα πραγματικά περιστατικά από τη δημοσίευση στο *Canard enchaîné* του καταγγελλομένου άρθρου, ότι η Επιτροπή, μολονότι πληροφορηθείσα ήδη από τις 13 Δεκεμβρίου 1991 από τον Perissich τον δυσφημιστικό χαρακτήρα του άρθρου αυτού, δεν προέβη σε καμιά ενέργεια — ούτε κατά τη συνέντευξη Τύπου που διοργάνωσαν οι τρεις ευρωπαϊκές ενώσεις ούτε στο δικό της ανακοινωθέν Τύπου — για να αποκαταστήσει ονομασί και δημοσίως την τιμή του,

ενώ δυσφημίστηκε αποκλειστικά λόγω δράσεως που ανέλαβε προς το συμφέρον και μόνο της Επιτροπής. Ναι μεν παραδέχεται ο ενάγων ότι η αναφορά του καταγγελλομένου άρθρου στη δραστηριότητά του εντός της ιταλικής ενώσεως εργολάβων δημοσίων έργων δεν είναι καθαυτό δυσφημιστική, υπογραμμίζει όμως ότι δεν ανταποκρίνεται στην αντικειμενική υπόσταση των πραγματικών περιστατικών και ότι η δυσφήμιση έγκειται αναμφισβήτητα στον τόνο του άρθρου και στους υπαινιγμούς του.

70 Ο ενάγων τονίζει περαιτέρω ότι, αντίθετα από τους ισχυρισμούς της εναγομένης, η Επιτροπή δεν έδειξε, κατά τη διάρκεια της συνεντεύξεως Τύπου που διοργάνωσε στις 16 Δεκεμβρίου 1991, την πλήρη υποστήριξή της στον κατηγορηθέντα υπάλληλό της. Ειδικότερα, δεν ήρε κάθε αμφιβολία έναντι του Τύπου και των ίδιων των κοινοτικών οργάνων.

71 Όσον αφορά την επιστολή που έστειλε η Επιτροπή στις 11 Μαρτίου 1992 στο *Canard enchaîné*, δυνάμει του δικαιώματος απαντήσεως, ο ενάγων υπογραμμίζει ότι ήταν προδήλως καθυστερημένη. Πράγματι, το δικαίωμα απαντήσεως νοείται μόνον εφόσον ασκείται εντός ολίγων ημερών που έπονται της δημοσίευσής του καταγγελλομένου άρθρου. Άλλως, ο συντάκτης του δυσφημιστικού άρθρου δεν θα παραλείψει, στα σχόλια που θα συνοδεύουν την αιτούμενη καταχώριση, να τονίσει την καθυστέρηση με την οποία έγινε το διάβημα αυτό, πράγμα που παρέχει στην εφημερίδα την ευκαιρία να αναζωπυρώσει την πολεμική του. Περαιτέρω, εν προκειμένω, της επιστολής που ζήτησε την καταχώριση επανορθώσεως δεν επηκολούθησε καμιά δημοσίευση στην καταγγελλόμενη εφημερίδα, χωρίς η Επιτροπή να απευθύνει καμιά υπόμνηση ή επιστολή οχλήσεως.

72 Ο ενάγων υπογραμμίζει εξάλλου ότι ο γενικός του διευθυντής υπενθύμισε, με το σημειώμά του της 20ής Δεκεμβρίου 1991, ότι ο ενάγων όφειλε, δυνάμει του άρθρου 17 του ΚΥΚ, να τηρήσει απόλυτη εχεμύθεια επί των περιστατικών και των πληροφοριών των οποίων είχε λάβει γνώση κατά την άσκηση των καθηκόντων του· ο γενικός διευθυντής ζήτησε, κατά συνέπεια, από την Επιτροπή να εφαρμόσει με δική της πρωτοβουλία το άρθρο 24 του ΚΥΚ για να βοηθήσει και προστατεύσει τον ενάγοντα.

- 73 Ο ενάγων προσθέτει ότι η Επιτροπή δεν τον απήλλαξε ποτέ από την υποχρέωση εχεμυθείας που υπέχει δυνάμει του άρθρου 17 του ΚΥΚ. Ως εκ τούτου δεν είχε καμιά δυνατότητα να αμυνθεί κατά του συντάκτη του επιδικίου άρθρου. Είναι μεν αληθές ότι μπορούσε να καταθέσει ποινική έγκληση ή και να ασκήσει αστική αγωγή, πλην όμως η ενέργειά του αυτή δεν θα είχε κανένα νόημα κατά το μέτρο που ο γενικός του διευθυντής του υπέμνησε ρητά το καθήκον εχεμυθείας.
- 74 Η παρεμβαίνουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή οφείλει, δυνάμει του άρθρου 24 του ΚΥΚ, να επικουρεί τους υπαλλήλους της όταν αυτοί δυσφημούνται λόγω της ιδιότητάς τους και των καθηκόντων τους. Δεδομένου ότι πρόκειται για δεσμία αρμοδιότητα, δεν είχε καμιά εξουσία εκτιμήσεως ως προς τη σκοπιμότητα παροχής αυτής της αρωγής. Η παρεμβαίνουσα παραπέμπει σχετικά στις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1974, 53/72, Guillot κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1974, σ. 407, σκέψεις 3 και 4), και της 12ης Ιουνίου 1986, 229/84, Sommerlatte κατά Επιτροπής (Συλλογή 1986, σ. 1805, σκέψη 20), για να καταλήξει ότι εν προκειμένω η Επιτροπή όφειλε να προβεί εξ ιδίας πρωτοβουλίας σε συγκεκριμένη ενέργεια αρωγής. Πράγματι, πρόκειται για εξαιρετικές περιστάσεις, δεδομένου ότι ο γενικός διευθυντής του ενάγοντος έκρινε, ενόψει του παραδειγματικού χαρακτήρα της υποθέσεως αυτής, ότι όφειλε να υποβάλει, εν ονόματι του υπαλλήλου του, αίτηση αρωγής ενώπιον της ΑΔΑ. Υπό τις περιστάσεις αυτές, ο ενάγων δεν όφειλε να υποβάλει ρητή αίτηση αρωγής δυνάμει του άρθρου 90 του ΚΥΚ.
- 75 Τέλος, η παρεμβαίνουσα συντάσσεται με τη γνώμη του ενάγοντος όσον αφορά την υποχρέωση εχεμυθείας δυνάμει του άρθρου 17 του ΚΥΚ. Αν η Επιτροπή θεωρούσε ότι ο ενάγων δεν δεσμευόταν από τέτοια υποχρέωση, έπρεπε να διαλύσει την πλάνη του μόλις έλαβε το σημείωμα που έστειλε στις 20 Δεκεμβρίου 1991 ο γενικός διευθυντής του.
- 76 Η Επιτροπή τονίζει καταρχάς ότι η διαβεβαίωση που περιλαμβάνεται στο καταγγελλόμενο άρθρο κατά την οποία ο ενάγων «είναι πρώην μοσθωτός της ιταλικής ενώσεως εργολάβων δημοσίων έργων» ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και δεν είναι αυτή καθαυτή δυσφημιστική.

- 77 Η Επιτροπή υπογραμμίζει περαιτέρω ότι είναι απολύτως ανακριβής ο ισχυρισμός ότι δεν αντέδρασε κατά τρόπο πρόσφορο στην επίθεση που έγινε με αυτό το άρθρο. Πράγματι, η Επιτροπή ανέλαβε, κατά τη συνέντευξη Τύπου που διοργάνωσε στις 16 Δεκεμβρίου 1991, δηλαδή αμέσως μετά τη δημοσίευση της 11ης Δεκεμβρίου 1991, όλη την ευθύνη και εκδήλωσε την πλήρη υποστήριξή της στον θιγέντα υπάλληλο. Έτσι ήρθη κάθε αμφιβολία για τον ενάγοντα τόσο έναντι του Τύπου όσο και έναντι των ιδίων των κοινοτικών οργάνων. Με τις διευκρινίσεις που δόθηκαν σ' αυτή τη συνέντευξη Τύπου διέψευσε επισήμως και κατηγορηματικά τη δυσφημιστική καταχώριση του *Canard enchaîné*, κατά την οποία ο ενάγων ήταν αυτός που αποφάσισε να εμπιστευθεί «στη FIEC τη φροντίδα να καπελώσει τις μελέτες των 48 εμπειρογνομόνων». Η αποτελεσματικότητα αυτής της συνεντεύξεως Τύπου επιβεβαιώθηκε από το γεγονός ότι σταμάτησε κάθε πολεμική. Αυτό αποδεικνύει επομένως ότι η Επιτροπή απήντησε κατά τρόπο πρόσφορο στο δυσφημιστικό άρθρο και εκπλήρωσε απολύτως το καθήκον της αρωγής.
- 78 Η Επιτροπή προσθέτει ότι ο ενάγων δεν δικαιούται να την κατηγορεί ότι επέδειξε παθητική στάση αφού αυτός ο ίδιος δεν προέβη σε κανένα διάβημα έναντι του συντάκτη του επιδίκου άρθρου. Ακόμη λιγότερο μπορεί να αιτιάζεται την Επιτροπή για τη δική του αδράνεια αφού, υποβάλλοντας ο ίδιος την αίτησή του αρωγής ενάμιση μήνα μετά τα πραγματικά περιστατικά, δημιούργησε την εντύπωση ότι θεωρούσε κι αυτός επίσης ότι η συνέντευξη Τύπου αποτελούσε επαρκή αντίδραση, η οποία αποκατέστησε πλήρως την αλήθεια.
- 79 Η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό του ενάγοντος σχετικά με την έκταση της υποχρεώσεώς του εχεμυθείας δυνάμει του άρθρου 17 του ΚΥΚ. Πράγματι, το καθήκον εχεμυθείας που προβλέπει το άρθρο 17 του ΚΥΚ ουδόλως εμπόδισε τον ενάγοντα να προβάλει τα δικαιώματά του δικαστικώς: δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 35 του γαλλικού νόμου της 29ης Ιουλίου 1981 περί της ελευθερίας του Τύπου, που ισχύει εν προκειμένω, αυτός που συνέταξε το καταγγελλόμενο κείμενο οφείλει να αποδείξει την ακρίβεια των ισχυρισμών του. Καταθέτοντας έγκληση, ο ενάγων δεν θα παρέβαινε το καθήκον του εχεμυθείας, αφού ο συντάκτης του άρθρου υπέχει την υποχρέωση να αποδείξει το υποστατό και το βάσιμο των ισχυρισμών του. Επιπλέον, ο ενάγων θα μπορούσε ευχερώς να αποδείξει την ανακρίβεια των εν λόγω πραγματικών περιστατικών, δεδομένου ότι αρκούσε γι' αυτόν να προσκομίσει τα πρακτικά της συνεντεύξεως Τύπου που διοργάνωσε η Επιτροπή στις 16 Δεκεμβρίου 1991. Πράττοντας αυτό, ο ενάγων δεν θα παρέβαινε προδήλως την υποχρέωσή του εχεμυθείας. Εξάλλου, ο ενάγων δεν ζήτησε να απαλλαγεί από το καθήκον του εχεμυθείας και ουδέποτε ζήτησε ρητώς από την Επιτροπή να τον βοηθήσει για την κίνηση ενδεχομένης διαδικασίας κατά του συντάκτη του άρθρου ή κατά του *Canard enchaîné*.

- 80 Η Επιτροπή προσθέτει ότι, κατά το άρθρο 48, παράγραφος 6, του προαναφερθέντος γαλλικού νόμου και κατά τη δοθείσα από τη γαλλική νομολογία ερμηνεία, μόνον ο ενάγων νομιμοποιείται να υποβάλει έγκληση κατόπιν της δυσφημιστικής γι' αυτόν κακολογίας στο *Canard enchaîné*. Αβασίμως επομένως αιτιάται την Επιτροπή ότι δεν κίνησε αυτεπαγγέλτως διαδικασία κατά του δημοσιογράφου ή κατά της ανωτέρω εφημερίδας, αφού ήταν ο μόνος που νομιμοποιείτο γι' αυτή την ενέργεια.
- 81 Εξάλλου, ο ενάγων ουδέποτε αποσαφήνισε τη μορφή της βοήθειας που ζητούσε ούτε τα μέτρα τα οποία ανέμενε. Αντιθέτως, εκδήλωσε την αντίθεσή του στην επιστολή που έστειλε η Επιτροπή στις 11 Μαρτίου 1992 στην εν λόγω εφημερίδα, ζητώντας τη δημοσίευση απαντήσεως. Καθόσον δικαιολογεί την αντίθεσή του με το γεγονός ότι η αίτηση δημοσιεύσεως ήταν καθυστερημένη και μπορούσε να προκαλέσει νέα πολεμική, η Επιτροπή απαντά ότι δεν αντιλαμβάνεται κατά τί η δημοσίευση απαντήσεως μία ή δύο εβδομάδες μετά τη δημοσίευση ενός δυσφημιστικού άρθρου δεν θα παρήγε το ίδιο αποτέλεσμα με εκείνο που φοβείται ο ενάγων.
- 82 Επί του θέματος αυτού η Επιτροπή υπογραμμίζει ακόμη ότι σ' αυτήν την ίδια απόκειται να εκτιμά την πλέον κατάλληλη μορφή για να ανταποκρίνεται στο καθήκον της αγωγής. Εν προκειμένω, αποφάσισε να αποκαταστήσει την αλήθεια διοργανώνοντας συνέντευξη Τύπου στις 16 Δεκεμβρίου 1991, κατόπιν δε αιτήματος του ενάγοντος έστειλε απάντηση στην εν λόγω εφημερίδα. Αν ο ενάγων έκρινε ότι τα μέτρα αυτά ήταν ανεπαρκή, μπορούσε πάντοτε να κάνει χρήση των επιβαλλόμενων μέσων ενδίκου προστασίας, αστικών ή ποινικών, τούτο δε χωρίς καν να πρέπει να απαλλαγεί της υποχρεώσεως εχεμυθείας, αφού μπορούσε να επικαλεσθεί την επίσημη διάψευση της Επιτροπής στη συνέντευξη Τύπου της 16ης Δεκεμβρίου 1991.
- 83 Κατά τη συνεδρίαση οι διάδικοι δήλωσαν ομοφώνως ότι το καταγγελλόμενο άρθρο του Τύπου ανέφερε μεν το όνομα του ενάγοντος, στρεφόταν όμως πρώτα κατά της πολιτικής που εφήρμοσε η Επιτροπή στον τομέα των κατασκευών και προσπαθούσε να εμποδίσει την έκδοση της σχεδιαζομένης οδηγίας.
- 84 Η Επιτροπή εξέθεσε σχετικά ότι, λόγω του ότι ήταν η πρώτη κατά της οποίας στρεφόταν το καταγγελλόμενο άρθρο του Τύπου, θεώρησε ότι στρέφονταν

κατ' αυτής οι επικρίσεις που εκφράζονταν στο άρθρο αυτό. Έτσι θεώρησε ότι είναι προτιμότερο να μην αναφέρει ονομασί τον ενάγοντα στις δημόσιες δηλώσεις της, για να αποφευχθεί να καταστεί αυτό το πρόβλημα ζήτημα προσωπικό και δοθεί περισσότερη δημοσιότητα σ' αυτή την υπόθεση. Πράγματι, υφίστατο εν προκειμένω κίνδυνος να επανέρχεται ακατάπαυστα το όνομα του ενάγοντος και να τροφοδοτείται η πολεμική εναντίον του λόγω της προηγούμενης δραστηριότητας του ενδιαφερομένου ως μισθωτού της ιταλικής ενώσεως κατασκευαστών. Η μνεία του ονόματος του ενάγοντος θεωρήθηκε επίσης ότι δεν χρειάζεται επειδή το επίδικο άρθρο του Τύπου δημοσιεύθηκε σε σατιρική εφημερίδα. Εξάλλου, η στρατηγική της Επιτροπής που συνίστατο στην κατάπαυση κάθε πολεμικής, πέτυχε απολύτως εν προκειμένω, δεδομένου ότι η εκστρατεία του Τύπου που εκτόξευσε το *Canard enchaîné* δεν είχε συνέχεια.

85 Η Επιτροπή υπογράμμισε ακόμη ότι, κάθε φορά που ένα ουσιαστικό πρόβλημα κρύβει πρόβλημα προσώπων που ενεργούν εν ονόματι της Επιτροπής, αποφεύγει να επεμβαίνει ad hominem, διότι θεωρεί ότι η παρέμβαση αυτή είναι αντιπαραγωγική. Σε τέτοιες περιστάσεις προτιμά να υπερασπίζεται το βάσιμο της ενεργείας της και, με τον τρόπο αυτό, υπερασπίζεται συγχρόνως και αναποφεύκτως τους εκπροσώπους της, εν προκειμένω τον ενάγοντα, χωρίς να εισέρχεται σε πολεμικές προσωπικού χαρακτήρα.

86 Τέλος, η Επιτροπή δήλωσε ότι αμφιβάλλει, κατά τρόπο γενικό, για τη σκοπιμότητα επικλήσεως δικαιώματος απαντήσεως έναντι μιας εφημερίδας. Πράγματι, η άσκηση του δικαιώματος απαντήσεως δίδει στην εφημερίδα τη δυνατότητα να αναμοχλεύσει την υπόθεση και να ανανεώσει τη δημοσιότητα που δόθηκε σ' αυτήν. Κατόπιν αυτού, η Επιτροπή προτιμά, σε παρόμοια περίπτωση, να υπενθυμίσει τον τρόπο με τον οποίο ενήργησε και να αποκαταστήσει έτσι την αλήθεια, πράγμα το οποίο έπραξε εν προκειμένω διοργανώνοντας στις 16 Δεκεμβρίου 1991 συνέντευξη Τύπου, κατά τη διάρκεια της οποίας διανεμήθηκε ανακοινωθέν Τύπου. Μόνον κατόπιν της επιμονής του ενάγοντος προέβη τελικά η Επιτροπή σε διάβημα για να ασκήσει δικαίωμα απαντήσεως, διάβημα που ο ενάγων της ζήτησε να μη συνεχίσει.

87 Ο ενάγων εξήγησε κατά τη συνεδρίαση ότι αυτό που ανέμενε από την Επιτροπή ήταν κυρίως να ανανεώσει κατηγορηματικά και προς τα έξω, ιδίως στις ομάδες εθνικών εμπειρογνομόνων, την εμπιστοσύνη της προς αυτόν, προβαίνοντας στην ενέργεια που θα θεωρούσε την καταλληλότερη προς τον σκοπό αυτό. Έτσι, η Επιτροπή μπορούσε παραδείγματος χάριν να δηλώσει ότι μια

διοικητική έρευνα απέδειξε ότι οι κατηγορίες που διατυπώθηκαν κατά του ενάγοντος ήταν αβάσιμες. Μια τέτοια δήλωση θα ήταν, κατά τη γνώμη του ενάγοντος, ικανή να αποκαταστήσει δημοσίως την υπόληψή του.

- 88 Απαντώντας στους ισχυρισμούς της Επιτροπής ότι οι ενέργειες στις οποίες προέβη στις 16 Δεκεμβρίου 1991, δηλαδή η διοργάνωση συνεντεύξεως και η διανομή ανακοινωθέντος Τύπου, ήταν πρόσφορες και επαρκείς, πράγμα που αποδείχθηκε από το γεγονός ότι ουδέποτε πλέον επαναλήφθηκε η πολεμική στον Τύπο από τότε, ο ενάγων ισχυρίζεται ότι, αν η υπόθεση αυτή δεν αποτέλεσε πλέον αντικείμενο πολεμικής, αυτό οφείλεται μόνο στο ότι το σχέδιο οδηγίας κατά του οποίου έβαλε το άρθρο του καταγγελλομένου Τύπου δεν είχε πλέον προοπτική στο μέλλον. Δεν είναι επομένως η αποτελεσματική ενέργεια της Επιτροπής που σταμάτησε κάθε πολεμική. Αντιθέτως μάλιστα, η εκστρατεία του Τύπου υπερίσχυε όσον αφορά αυτό το σχέδιο οδηγίας, έτσι ώστε κάθε μεταγενέστερη πολεμική κατέστη περιττή.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 89 Ενόψει αυτών των επιχειρημάτων πρέπει να διαπιστωθεί, καταρχάς, ότι η πολιτική που εφήρμοσε η Επιτροπή κατά την επεξεργασία ενός σχεδίου οδηγίας για την ευθύνη των κατασκευαστών είναι αυτή κατά της οποίας προεχόντως στράφηκε το καταγγελλόμενο άρθρο του Τύπου. Εντούτοις, η κριτική αυτή «προσωποποιήθηκε» επίσης από τους υπαινιγμούς ότι ο ενάγων, που αναφέρθηκε ονομαστί και προσδιορίστηκε ως «ανώτερος υπάλληλος επιφορισμένος στις Βρυξέλλες να παρακολουθεί τον φάκελο αυτό», λόγω και μόνον ότι ανήκε προηγουμένως στον ιταλικό τομέα οικοδομών και ως «φίλος της μεγάλης οικογένειας του σκυροδέματος», είχε ευνοήσει την ομάδα εκπροσώπησης των συμφερόντων των κατασκευαστών κατά την επεξεργασία του σχεδίου οδηγίας και έτσι ενήργησε κατά των συμφερόντων των καταναλωτών. Αυτό το άρθρο του Τύπου καταγγέλλει επομένως δημοσίως, και αντίθετα προς την αλήθεια, όπως προκύπτει από τη μεταγενέστερη εξακρίβωση στην οποία προέβη η Επιτροπή, τον ενάγοντα ότι αποδύθηκε, κατά την άσκηση των καθηκόντων του, σε κατάφωρη ευνοιοκρατία, πράγμα που ισοδυναμεί με κατηγορία ότι υπέπεσε σε σοβαρό υπηρεσιακό πταίσμα. Κατά συνέπεια, το άρθρο μπορεί να πλήξει, στα μάτια του κοινού, την επαγγελματική υπόληψη του ενάγοντος και αποτελεί δυσφήμιση κατά την έννοια του άρθρου 24, πρώτο εδάφιο του ΚΥΚ.

- 90 Πρέπει να υπογραμμιστεί περαιτέρω ότι, δεδομένου ότι αυτή η δημοσία δυσφήμιση της οποίας θύμα υπήρξε υπάλληλός της ήταν αρρήτως συνδεδεμένη με

την πολιτική που εφήρμοξε, η Επιτροπή όφειλε να αντιταχθεί σ' αυτούς τους υπαινιγμούς και να αποκαταστήσει δημοσίως την τιμή του ενάγοντος. Πράγματι, μια μεμονωμένη υπεράσπιση, που θα ασκείτο ατομικά μόνον από τον ενάγοντα και θα ήταν αντιμέτωπη παράλληλα με τη σιωπή της Επιτροπής, δεν θα μπορούσε να αποτρέψει να διαδοθεί στο κοινό η εντύπωση ότι οι εν λόγω κατηγορίες και υπαινιγμοί δεν ήταν ίσως αδικαιολόγητοι. Επομένως, εν προκειμένω η δημοσίευση του καταγγελλομένου άρθρου του Τύπου γέννησε για την Επιτροπή την υποχρέωση να παράσχει αρωγή, σύμφωνα με το άρθρο 24 του ΚΥΚ, στον ενάγοντα. Εξάλλου, η Επιτροπή, εκδίδοντας την απόφαση της 11ης Μαρτίου 1992, αναγνώρισε η ίδια ότι οι προϋποθέσεις ασκήσεως του καθήκοντός της αρωγής είχαν εν προκειμένω πληρωθεί.

91 Επομένως, απόκειται στο Πρωτοδικείο να εξετάσει, υπό τις περιστάσεις της προκειμένης υποθέσεως, την έκταση του καθήκοντος αρωγής της Επιτροπής.

92 Πρέπει να υπομνησθεί σχετικά ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, και μιν η διοίκηση διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως στην επιλογή των μέτρων και των μέσων εφαρμογής του άρθρου 24 του ΚΥΚ (προαναφερθείσα απόφαση Schneemann κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 9), οφείλει όμως, ενόψει σοβαρών και αβασίμων κατηγοριών για την επαγγελματική υπόληψη υπαλλήλου κατά την άσκηση των καθηκόντων του, να απορρίψει αυτές τις κατηγορίες και να λάβει όλα τα μέτρα για να αποκαταστήσει τη θιγείσα υπόληψη του ενδιαφερομένου (προαναφερθείσα απόφαση Ν. κατά Επιτροπής, σκέψη 10). Περαιτέρω, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στη διάταξή του της 7ης Οκτωβρίου 1987, 108/86, D. M. κατά Συμβουλίου και ΟΚΕ (Σύλλογή 1987, σ. 3933), σε υπόθεση όπου ένας υπάλληλος είχε δυσφημιστεί με ανοικτή επιστολή που διανεμήθηκε στο προσωπικό από άλλον υπάλληλο, το Δικαστήριο έκρινε ότι αποτελούσε επαρκή αρωγή η διανομή από τη διοίκηση στο ίδιο προσωπικό διορθωτικού υπηρεσιακού σημειώματος. Τέλος, όπως εκτέθηκε πιο πάνω (βλ. σκέψη 65), ο υπάλληλος που ζητεί την αρωγή του κοινοτικού οργάνου δεν είναι υποχρεωμένος να προσδιορίσει ο ίδιος τα μέτρα που αναμένει από το όργανο αυτό. Ειδικότερα, το δικαίωμα του θιγέντος υπαλλήλου να ληφθούν τα αντικειμενικά αναγκαία μέτρα αρωγής δεν εξαρτάται από το αν έχει αναλάβει προηγουμένως την πρωτοβουλία να διώξει αυτός ο ίδιος τον υπεύθυνο των επιθέσεων που στρέφονταν εναντίον του (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση Ν. κατά Επιτροπής, σκέψη 11).

93 Όσον αφορά την προκειμένη υπόθεση, η οποία χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι ο ενάγων δυσφημίστηκε ονομασί και δημοσίως, πρέπει να ερευνηθεί, υπό το φως της νομολογίας αυτής, αν τα μέτρα που έλαβε η Επιτροπή κατόπιν της

δημοσιεύσεως του καταγγελλομένου άρθρου του Τύπου μπορούν να θεωρηθούν ως κατάλληλη και επαρκής εκπλήρωση της υποχρέωσης αρωγής.

- 94 Όσον αφορά τις ενέργειες στις οποίες προέβη η Επιτροπή στις 16 Δεκεμβρίου 1991, δηλαδή τη διοργάνωση συνεντεύξεως Τύπου και τη διανομή ανακοινωθέντος Τύπου με την ευκαιρία αυτή, καθώς και την αποστολή εκπροσώπου κατά τη συνέντευξη Τύπου που διοργάνωσαν οι τρεις ευρωπαϊκές ενώσεις Cecodhas, BEUC και Coface, φαίνεται ότι η Επιτροπή, με τις άμεσες αυτές αντιδράσεις, υπερασπίστηκε λυσιτελώς έναντι του κοινού τα δικά της συμφέροντα ως κοινοτικό όργανο. Υπερασπισθείσα αντικειμενικά τις εργασίες της, χωρίς να αναφερθεί καθόλου το όνομα του ενάγοντος σ' αυτή την περίπτωση, η Επιτροπή παρέσχε στον τελευταίο έμμεση μόνον αρωγή. Έτσι, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, ενόψει της δημοσίας, άμεσου και προσωπικής δυσφημίσεως την οποία υπέστη ο ενάγων, η αρωγή αυτή, η οποία περιορίστηκε να τον υπερασπιστεί μόνον μέσω της υπερασπίσεως των εργασιών της Επιτροπής, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πρόσφορη και επαρκής και να αποκατασταθεί δημοσίως η τιμή του.
- 95 Η εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνεται από τη συμπεριφορά της ίδιας της Επιτροπής. Πράγματι, αποστέλλοντας στο *Canard enchaîné* την επιστολή της 11ης Μαρτίου 1992, με την οποία ζητούσε τη δημοσίευση απαντήσεως, η Επιτροπή αναγνώρισε σιωπηρά, μ' αυτή της την ενέργεια, ότι τα μέτρα που έλαβε στις 16 Δεκεμβρίου 1991 δεν μπορούσαν να θεωρηθούν από μόνα τους πρόσφορη και επαρκής αρωγή.
- 96 Όσον αφορά, τέλος, την επιστολή που έστειλε στις 11 Μαρτίου 1992 η Επιτροπή στο *Canard enchaîné* δυνάμει του δικαιώματος απαντήσεως, διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή αντιτάχθηκε με την επιστολή αυτή στις αδικαιολόγητες καταγγελίες που είχε διατυπώσει η εφημερίδα κατά του ενάγοντος. Όμως, η επανόρθωση αυτή δεν έτυχε της δημοσιότητας που κρίθηκε αναγκαία από την Επιτροπή, δεδομένου ότι το *Canard enchaîné* δεν έδωσε καμιά συνέχεια στην αίτησή της καταχωρίσεως απαντήσεως σε μεταγενέστερο φύλλο της εφημερίδας. Αυτή η έλλειψη δημοσίας επανορθώσεως εξακολουθούσε να υφίσταται μέχρι της απορρίψεως, από την Επιτροπή, της ενστάσεως του ενάγοντος, δεδομένου ότι το *Canard enchaîné* δεν είχε ακόμη μέχρι τότε δημοσιεύσει τη διευκρίνιση που η ίδια η Επιτροπή είχε θεωρήσει αναγκαία. Κατά το χρονικό αυτό σημείο το αργότερο έπρεπε να καταστεί φανερό στην Επιτροπή ότι η επιστολή που έστειλε στο *Canard enchaîné* αποτελούσε πολύ ισχύο μέσο για να υπερασπιστεί δημοσίως την τιμή του ενάγοντος και ότι μέχρι τότε είχε ανταποκριθεί με

προφανή έλλειψη σθένους στο καθήκον της προστασίας (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιουνίου 1979, 18/78, V. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 47, σκέψη 19).

97 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να συνεχίσει τη σιωπή της έναντι του κοινού, αλλά έπρεπε αυτή η ίδια να υπερασπιστεί δημοσίως και ονομαστί την τιμή του ενάγοντος. Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η παρατεταμένη σιωπή της Επιτροπής για τα προσόντα του υπαλλήλου της που προσβλήθηκε δημοσίως κινδύνευε ακόμη και να θεωρηθεί ως έμμεση επιβεβαίωση του εν λόγω άρθρου του Τύπου.

98 Η Επιτροπή υποστήριξε σχετικά ότι η μνεία του ονόματος του ενάγοντος θα καθιστούσε την υπόθεση αυτή ζήτημα προσωπικό και θα μπορούσε να παρατείνει την πολεμική. Το Πρωτοδικείο δεν συμμερίζεται αυτή την εκτίμηση ούτε αυτόν τον φόβο. Πράγματι, αφού η Επιτροπή ήταν η ίδια ο κύριος στόχος του καταγγελλομένου άρθρου του Τύπου, δεν ήταν ούτε αναγκαίο ούτε επωφελές, για την υπεράσπιση της τιμής του ενάγοντος, να τονιστεί είτε η προσωπικότητα αυτού είτε το ειδικότερο περιστατικό ότι υπήρξε πρώην μισθωτός της ιταλικής ενώσεως κατασκευαστών, μοναδικό άλλωστε στοιχείο που μπορούσε να χρησιμεύσει σε πολεμική. Έτσι, η Επιτροπή μπορούσε να περιοριστεί να συμπληρώσει, είτε στο ανακοινωθέν της Τύπου της 16ης Δεκεμβρίου 1991 είτε σε μεταγενέστερη ευκαιρία, την υπεράσπιση των δικών της εργασιών. Μπορούσε παραδείγματος χάρη να τονίσει, αφού υπογράμμισε ότι κατόπιν ρητής αιτήσεως των ενδιαφερομένων ευρωπαϊκών ενώσεων ορίστηκε η FIEC για τον συντονισμό των εργασιών των ομάδων εμπειρογνομόνων, ότι «δεν ήταν επομένως ο κ. Caronna, υπάλληλος της Επιτροπής που έχει επιφορτιστεί με τον φάκελο, ο οποίος εμπιστεύτηκε στη FIEC αυτό τον ρόλο του συντονιστή».

99 Από τις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι η Επιτροπή, εκτιμώντας ότι δεν όφειλε, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως, να υπερασπιστεί δημοσίως και ονομαστί τον ενάγοντα, παρέβη τις υποχρεώσεις που της επέβαλε, υπό τις ειδικές αυτές συνθήκες, το καθήκον αρωγής που υπέχει η κοινοτική αρχή δυνάμει του άρθρου 24 του ΚΥΚ. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει, κατόπιν τούτου, ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αυτή μη λαμβάνοντας εγκαίρως τα κατάλληλα μέτρα για να αποκαταστήσει δημοσίως την τιμή και την αξιοπρέπεια του ενάγοντα. Έτσι, η Επιτροπή, παραβιάζοντας το άρθρο 24, πρώτο εδάφιο, του ΚΥΚ, υπέπεσε σε υπηρεσιακό πταίσμα.

- 100 Μετά τη διαπίστωση αυτή συνάγεται ότι η απόφαση της 11ης Μαρτίου 1992 συνιστά βλαπτική πράξη η οποία, αφενός, μπορούσε να προσβληθεί με την ένταση της 1ης Απριλίου 1992 και η οποία, αφετέρου, έθιξε τον αιτούντα. Επομένως, πρέπει να απορριφθούν ο πρώτος και ο δεύτερος ισχυρισμός περί απαραδέκτου που προέβλεπε η Επιτροπή, το δε αίτημα περί διαπιστώσεως υπερεσιακού πταίσματος είναι βάσιμο. Κατά συνέπεια, πρέπει να διαπιστωθεί, στο διατακτικό της παρούσας απόφασης, ότι η Επιτροπή παρέβη το καθήκον της αρωγής.

Επί του βασίμου του αιτήματος περί διαπιστώσεως της υποχρέωσης της Επιτροπής να ικανοποιήσει τη βλάβη που προκάλεσε η παραβίαση του καθήκοντός της αρωγής και περί υποχρέωσης της Επιτροπής να καταβάλει 100 000 ECU

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 101 Ο ενάγων υποστηρίζει ότι η έλλειψη κάθε δημοσίας αντιδράσεως εκ μέρους της Επιτροπής για να αποκαταστήσει την τιμή του είχε ως συνέπεια την ενίσχυση της αξιοπιστίας των κατηγοριών που περιλαμβάνονται στο καταγγελλόμενο άρθρο εναντίον του και ότι από το γεγονός αυτό υπέστη εξαιρετικά σοβαρότατη ηθική βλάβη. Για να αποσαφηνίσει αυτή τη βλάβη, ο ενάγων εκθέτει ότι, κατά τη διάρκεια των συγκεντρώσεων των τεσσάρων ομάδων εμπειρογνομόνων που είχαν επιφορτισθεί να γνωμοδοτήσουν επί του σχεδίου οδηγίας, είχε επανειλημμένως οχληθεί από πρόσωπα που επιθυμούσαν να μάθουν τις ενέργειες στις οποίες προέβη η Επιτροπή κατόπιν της δημοσιεύσεως του επιδικίου άρθρου. Η άρνηση της Επιτροπής να του παράσχει εγκαίρως την αρωγή και την προστασία την οποία edικαιούτο επαύξησε επομένως τη βλάβη που είχε ήδη επέλθει από την ίδια τη δυσφήμιση, βλάβη που έχει καταστεί σήμερα αμετάκλητη.
- 102 Όσον αφορά το ποσό που αξιώνει ο ενάγων, ο τελευταίος καθώς και η παρεμβαίνουσα εκτιμούν ότι, λόγω του παραδειγματικού χαρακτήρα της υποθέσεως αυτής, δικαιολογείται να υποχρεωθεί η Επιτροπή στην καταβολή «παραδειγματικού ποσού» που θα αποτελεί το δίκαιο αντιστάθμισμα της βλάβης που υπέστη όχι μόνο από τη δημοσίευση του καταγγελλομένου άρθρου, αλλά επίσης από την άρνηση της Επιτροπής να λάβει μέτρα ικανά να αποκαταστήσουν δημοσίως την τιμή του και την αξιοπρέπεια του ενάγοντος. Στο δικόγραφο του ο αιτών εκτιμά ότι πρέπει, κατ' ακολουθίαν των πιο πάνω εκτεθέντων, να υποχρεωθεί η Επιτροπή να του καταβάλει ποσό που αποτιμά *ex aequo et bono* σε 100 000 ECU.

- 103 Η Επιτροπή περιορίζεται επί του θέματος αυτού να επικρίνει το «αστρονομικό ποσό» το οποίο απαιτεί ο ενάγων, που αποδεικνύει, κατά τη γνώμη της, έλλειψη σοβαρότητας των αξιώσεών του και μπορεί να εξηγήσει τον λόγο για τον οποίο προτίμησε να στραφεί κατά της Επιτροπής παρά να εγκαλέσει ενώπιον των γαλλικών δικαστηρίων τους υπευθύνους του καταγγελλομένου άρθρου. Υπενθυμίζει ότι το αίτημα αποζημιώσεως που υπέβαλε ο ενάγων δεν είναι βάσιμο για τον λόγο ότι η τιμή του αποκαταστάθηκε δεόντως. Εξάλλου, ο ενάγων δεν είναι προδήλως σε θέση να αποδείξει την ύπαρξη οποιασδήποτε βλάβης και, ακόμη περισσότερο, την έκτασή της.
- 104 Η Επιτροπή προσθέτει, απαντώντας σε γραπτό ερώτημα του Πρωτοδικείου, ότι, για να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη της για πταίσμα στο οποίο υπέπεσε αυτή η ίδια, δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 24 του ΚΥΚ. Επιπλέον, ο ενάγων δεν επικαλέστηκε άμεση και ίδια ευθύνη της Επιτροπής εν προκειμένω και δεν ακολούθησε την κατάλληλη διαδικασία προς τον σκοπό αυτό.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 105 Πρέπει καταρχάς να ερευνηθεί αν το υπηρεσιακό πταίσμα στο οποίο υπέπεσε η Επιτροπή προκάλεσε ηθική βλάβη στον ενάγοντα.
- 106 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει σχετικά ότι, ναι μεν είχε ήδη θιγεί η επαγγελματική υπόληψη του ενάγοντος από τη δημοσίευση του άρθρου του Τύπου που ήταν αυτό το ίδιο δυσφημιστικό, η παράλειψη όμως της Επιτροπής να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για να αποκαταστήσει τον ενάγοντα δημοσίως στην τιμή του, ενώ έπρεπε να προβεί σ' αυτή την αποκατάσταση (βλ. πιο πάνω σκέψη 90), ήταν ικανή να επιδεινώσει την ηθική βλάβη που προκάλεσε η εν λόγω δημοσίευση. Πράγματι, η παράλειψη της Επιτροπής μπορεί να θέσει τον ενάγοντα σε κατάσταση αβεβαιότητας και ανησυχίας, δεδομένου ότι μπορεί να φοβάται, δικαίως, μήπως η παράλειψη αυτή ερμηνευθεί από το κοινό ως έμμεση επιβεβαίωση του εν λόγω άρθρου του Τύπου (βλ. πιο πάνω σκέψη 97). Η κατάσταση αυτή δημιουργεί ηθική βλάβη. Αντίθετα από τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, εν προκειμένω συντρέχουν όλες οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για να γεννηθεί η ευθύνη της. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση V. κατά Επιτροπής, σκέψεις 16 και 19) ότι η παράβαση του καθήκοντος αρωγής που προβλέπει το άρθρο 24, πρώτο εδάφιο, του ΚΥΚ γεννά καταρχήν δικαίωμα ασκήσεως αγωγής προς ικανοποίηση της ηθικής βλάβης που προκλήθηκε.

107 Δεδομένου ότι ο ενάγων ζήτησε, αφενός μεν, να διαπιστωθεί ότι η Επιτροπή οφείλει να ικανοποιήσει αυτή τη βλάβη, αφετέρου δε, να υποχρεωθεί να του καταβάλει 100 000 ECU ως χρηματική ικανοποίηση, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, κρίνοντας εν προκειμένω διαφορά χρηματικού χαρακτήρα, διαθέτει, δυνάμει του άρθρου 91, παράγραφος 1, δεύτερη φράση του ΚΥΚ, αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας. Κρίνοντας όσον αφορά την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης που υπέστη ο ενάγων, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η διαπίστωση, που αναφέρεται ρητά στο διατακτικό της παρούσας αποφάσεως, του υπηρεσιακού πταίσματος στο οποίο υπέπεσε η Επιτροπή έναντι του ενάγοντος συνιστά ήδη από μόνη της μορφή ικανοποίησης, αφού μάλιστα το διατακτικό της παρούσας αποφάσεως θα δημοσιευθεί, κατ' εφαρμογή του άρθρου 86 του Κανονισμού Διαδικασίας, αμέσως μετά την έκδοσή της, στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (βλ., από την σχετική νομολογία που αφορά θέματα ακυρώσεως διοικητικής πράξεως που προσβλήθηκε από υπάλληλο, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 9ης Ιουλίου 1987, 44/85, 77/85, 294/85 και 295/85, Hochbaum και Rawes κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 3259, σκέψη 22, και του Πρωτοδικείου της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, T-37/89, Hanning κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1990, σ. II-463, σκέψη 83, και της 28ης Νοεμβρίου 1991, T-158/89, Van Hecken κατά ΟΚΕ, Συλλογή 1991, σ. II-1341, σκέψη 37). Εντούτοις, ενόψει των ειδικών περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, η δημοσίευση αυτή δεν αρκεί για να ικανοποιήσει πλήρως τη βλάβη που υπέστη ο ενάγων. Δεδομένου ότι, ως την ημερομηνία δημοσίευσής της, ο ενάγων θα παραμείνει, όσον αφορά την τιμή του, σε κατάσταση αμφιβολίας έναντι του κοινού, το Πρωτοδικείο εκτιμά, αξιολογώντας τη βλάβη αυτή *ex aequo et bono*, ότι η επιδίκαση ποσού 50 000 βελγικών φράγκων (BFR) συνιστά, παραλλήλως με τη δημοσίευση, προσήκουσα αποζημίωση της βλάβης που υπέστη ο ενάγων. Κατά συνέπεια, το αίτημα περί διαπιστώσεως ή περί αποζημιώσεως, κατά το μέρος που υπερβαίνει το μέτρο της ικανοποίησης που επιδικάστηκε, πρέπει να απορριφθεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

108 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, το Πρωτοδικείο μπορεί να κατανείμει τα έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων. Κατά το άρθρο όμως 88 του ίδιου Κανονισμού, στις διαφορές μεταξύ των Κοινοτήτων και των υπαλλήλων τους, τα όργανα φέρουν τα έξοδά τους.

109 Δεδομένου ότι ο ενάγων ηττήθηκε μερικώς ως προς το αίτημά του αποζημιώσεως, ιδίως όσον αφορά την υποχρέωση της Επιτροπής να του καταβάλει 100 000 ECU, ενώ η Επιτροπή ηττήθηκε εν όλω ή εν μέρει ως προς τα αιτήματά

της να απορριφθούν τα λοιπά αιτήματα του ενάγοντος, το Πρωτοδικείο θεωρεί δίκαιο να διατάξει να φέρουν ο ενάγων και η παρεμβαίνουσα το ένα τέταρτο των δικών τους δικαστικών εξόδων και η Επιτροπή τα δικά της δικαστικά έξοδα καθώς και τα τρία τέταρτα των δικαστικών εξόδων του ενάγοντος και της παρεμβαίνουσας.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τέταρτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Διαπιστώνει ότι η Επιτροπή παρέβη το καθήκον της αρωγής που προβλέπει το άρθρο 24 του ΚΥΚ μη λαμβάνοντας εγκαίρως τα κατάλληλα μέτρα για να αποκαταστήσει δημοσίως την τιμή και την αξιοπρέπεια του υπαλλήλου της Renato Caronna.
- 2) Υποχρεώνει την Επιτροπή να καταβάλει στον ενάγοντα το ποσό των 50 000 BFR ως αποζημίωση.
- 3) Απορρίπτει την αγωγή κατά τα λοιπά.
- 4) Η Επιτροπή φέρει τα δικά της δικαστικά έξοδα καθώς και τα τρία τέταρτα των δικαστικών εξόδων του ενάγοντος και της παρεμβαίνουσας. Ο ενάγων και η παρεμβαίνουσα φέρουν το ένα τέταρτο των δικών τους δικαστικών εξόδων.

Bellamy

Kirschner

Saggio

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 26 Οκτωβρίου 1993.

Ο Γραμματέας
H. Jung

Ο Πρόεδρος
C. P. Briët